

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra anglistiky

**Angličtina a mezipředmětové vztahy
(Cross-curricular links in ELT.)**

Diplomová práce

Autorka:

Gabriela Štěpánková

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Lucie Betáková, MA., Ph.D.

Odevzdání diplomové práce:

květen 2008

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem *Angličtina a mezipředmětové vztahy* vypracovala samostatně a to na základě pramenů, které uvádím v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích
Dne 3. 5. 2008

Chtěla bych poděkovat PhDr. Lucii Betákové, MA, Ph.D. za odborné vedení, užitečné rady a průběžné konzultace při vypracování diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se věnuje mezipředmětovým vztahům, tak jak se projevují ve výuce anglického jazyka. V teoretické části byly rozděleny jednotlivé vyučovací předměty do skupin a následně bylo zkoumáno, jak se mohou začlenit do výuky anglického jazyka. Současně byl sledován přínos těchto předmětů jednak pro rozvoj jazykových kompetencí studentů, ale i pro rozvoj mimojazykových znalostí, dovedností ale i názorů a postojů.

V praktické části byla zkoumána míra integrace jednotlivých předmětů a anglického jazyka ve vybraných učebnicích anglického jazyka pro určitou věkovou kategorii.

Annotation

This thesis deals with cross-curricular links in the process of teaching English. In the theoretical section of this thesis, individual subjects were split into groups and consequently examined in terms of their respective inclusion into the process of teaching English. At the same time the contribution of the subjects was observed regarding not only the pupils' both linguistic and non-linguistic development, but also how the subjects help form pupils' opinions and attitudes.

In the practical section of this thesis, the degree of integration of individual subjects into English selected textbooks was assessed. All of the chosen textbooks are intended for the use with an identical age group.

Obsah

Úvod	8
I Teoretická část	10
1. Mezipředmětov vztahy ve výuce anglického jazyka	11
1. 1. Charakteristika mezipředmětových vztahů.....	10
1. 2. Integrovaná výuka	15
1. 3. Projektová metoda	17
1. 4. Konstruktivistické a transmisivní pojetí výuky	19
1. 5. Role učitele	21
2. Rámco vzdělávací program pro základní vzdělávání	25
2. 1. Charakteristika rámcového vzdělávacího programu	25
2. 2. Integrace vzdělávacích oblastí do výuky anglického jazyka	26
2. 2. 1. Jazyk a jazyková komunikace.....	27
2. 2. 2. Matematika a její aplikace.....	28
2. 2. 3. Informační a komunikační technologie.....	29
2. 2. 4. Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství).....	30
2. 2. 5. Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis Zeměpis)	31
2. 2. 6. Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova).....	32
2. 2. 7. Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova).....	34
2. 3. Průřezová témata v anglickém jazyce	35
2. 3. 1. Osobnostní a sociální výchova.....	35
2. 3. 2. Výchova demokratického občana.....	36
2. 3. 3. Výchova k myšlení v evropských souvislostech	36

2. 3. 4. Multikulturní výchova	37
2. 3. 5. Enviromentální výchova	37
2. 3. 6. Mediální výchova	38
2. 4. Klíčové kompetence obecně	39
2. 4. 1. Klíčové kompetence v anglickém jazyce	40
II. Praktická část	44
1. Cíle výzkumu	45
2. Charakter učebnic	46
2. 1. Way to Win	46
2. 2. Messages	48
2. 3. Project	50
3. Kritéria výzkumu	52
4. Analýza zkoumaných předmětů ve vybraných učebnicích anglického jazyka.....	55
4. 1. Výchova k občanství	55
4. 2. Dějepis	65
4. 3. Zeměpis	68
4. 4. Přírodopis	72
4. 5. Hudební výchova, výtvarná výchova, dramatická výchova a tělesná výchova	78
4. 6. Matematika	87
4. 7. Informační a komunikační technologie	90
4. 8. Shrnutí výzkumu	92
Závěr.....	95
Summar.....	97
Seznam použité literatury.....	99

Úvod

Diplomová práce se věnuje významu a důležitosti integrace mezipředmětových vztahů do výuky anglického jazyka. Toto začlenění představuje komplexní způsob vzdělávání. K jeho uskutečnění dochází na druhém stupni základní školy prostřednictvím Rámcového vzdělávacího programu. Informace jsou pojímány v rámci širšího kontextu a studenti rozumí látce, kterou se učí a to znamená, že umí získané vědomosti a dovednosti z výuky realizovat v praxi. Jednotlivé poznatky si osvojují napříč vzdělávacími oblastmi, díky kterým jsou studenti schopni nevidět jednotlivé obory izolovaně, ale v souvislostech reálného světa.

V teoretické části vysvětlím, co jsou mezipředmětové vztahy, jaké jsou jejich cíle a záměry. Dále se zaměřím na metody jejich realizace ve výuce anglického jazyka a jednotlivé faktory ovlivňující výuku celkově, jako je např. role učitele pro dostatečnou realizaci mezipředmětových vztahů. Dále popíši možnosti integrace jednotlivých předmětů do výuky anglického jazyka.

V praktické části budu analyzovat tři sady vybraných učebnic anglického jazyka určené žákům druhého stupně základní školy. Budu sledovat, do jaké míry se učebnice zabývají problematikou mezipředmětových vztahů. Zda věnují dostatek prostoru také dalším předmětům a jestli jejich přínos není omezen pouze na oblast vědomostní, ale také na oblast estetickou, morální atd.

Od praktické části očekávám potvrzení hypotézy, že se do výuky anglického jazyka integrují nejvíce předměty, které popisují realitu dětského světa a přinášejí další obohacení v podobě

estetické, kulturní a morální. Smyslem by mělo být nejdříve naučit žáky v cizím jazyce pojmenovat jim blízké a známé skutečnosti a poté seznamovat s abstraktnějšími jevy.

I. Teoretická část

1. Mezipředmětové vztahy ve výuce anglického jazyka

2. 1. Charakteristika mezipředmětových vztahů

Idea propojení jednotlivých předmětů nevznikla v poslední době, ale zabývají se jí čeští pedagogové již od doby první republiky. K dalšímu vývoji dochází v důsledku měnících se potřeb uvnitř společnosti .

Řada odborníků se pokusila definovat myšlenku mezipředmětových vztahů. Pro vytvoření bližší představy o dané problematice předkládám názor několika z nich.

Švecová (2003) tvrdí, že mezipředmětové vztahy znamenají spojení a návaznost mezi jednotlivými vzdělávacími oblastmi (vyučujícími předměty).

Chlup (1965) předpokládá, že znalost jedné látky je předpokladem pro osvojení si látky z jiného oboru. V komplexním pojetí učiva vidí důležitost mezipředmětových vztahů. Dojde tedy k odstranění izolovanosti.

Další pedagogové předpokládali, že mezipředmětové vztahy by měly formovat charakter studentů a vést k jejich samostatnosti.

Kořínek (1984) zastává názor, že mezipředmětové vztahy mají rozvíjet samostatné myšlení žáků a jejich poznávací schopnosti vůbec. Učí se myslet ve více směnných řadách a spojovat si poznatky z různých oblastí. Mezipředmětové vztahy nemůžeme zužovat jen na obsahovou stránku .

Odborníci studovali vliv odstranění předmětové izolovanosti na celkové vzdělávání žáku. Např. Hendrich a kol. (1988, 115) definuje, že: „Mezipředmětové vztahy jako souvislosti, které existují mezi obsahem (věcným i pracovním včetně vyučovacích postupů) jednotlivých vyučovacích předmětů tvořících strukturu výchovy a vzdělávání na daném stupni a typu školy, zvláště pak předmětů, jímž se žák učí souběžně.“

Nečasová (2002, 38) zase zastává názor, že: „Na jednotlivé předměty tedy nelze nahlížet izolovaně, naopak je třeba vidět jejich vzájemné vztahy a souvislosti a ty důsledně respektovat a tvořivě využívat ve výuce. Jedině tak může vzdělání nabývat multidisciplinárního charakteru, aby co nejvěrněji odráželo potřeby životní reality. Takovou (v současnosti už neodmyslitelnou) součástí vzdělávání je i výuka cizích jazyků, k níž je nutné přistupovat jako k integrované části vzdělávacího procesu, ve které dochází k vzájemnému ovlivňování a propojování poznatků a metod všech disciplín, které se na formování komunikativní cizojazyčné kompetence podílejí.“

Odborníci se zabírali také problémem učení se pojmům a schopnosti integrovat je do praxe. Malý a kol. (1988) udává, že propojení předmětů s praxí znamená základní mezipředmětové vztahy.

Z výše uvedených teorií vyvozují, že mezipředmětové vztahy znamenají propojení tematicky blízkých okruhů (předmětů) v jeden celek. Odstraňují hranice (bariéry) mezi jednotlivými předměty a usilují o vzájemnou spolupráci. Začlenění dalších předmětů do výuky představuje motivační a informační transfer. Studenti s nadšením zjistí, že se mohou věnovat předmětům svého zájmu a také uplatnit poznatky z jiných oborů, které se přenáší napříč jednotlivými tematickými okruhy.

Mezipředmětové vztahy jsou důležité, protože ruší předmětovou izolovanost. Předmětová izolovanost je nebezpečná v tom, že studenti získávají pouze kusé informace z jednotlivých předmětů, které na sebe nenavazují. Nejsou tedy schopni je prohlubovat a uplatňovat v další látce. To znamená, že realizace získaných vědomostí a dovedností v praxi je velice mizivá.

Zastávám názor, že cílem mezipředmětových vztahů je pojmout vzdělání z globálního pohledu. Učivo se prezentuje jako celek, v němž se vyzdvihuje vzájemný vztah jednotlivých částí k celku. Žáci získávají o věcech mnohem správnější představy. Systematicky a komplexně prezentovaná látka vzbudí u žáků opět vnitřní motivaci a snahu poznat a pochopit svět kolem sebe. Pochopení, návaznost, systematicčnost a celistvost vytrhuje studenty z apatie a odbourává nechuť k danému předmětu. Žáci si vytváří osobní postoje k probírané látce. Snaží se prohlubovat osvojené a procvičené informace, protože naučené poznatky dokáží rozeznat kolem sebe a aplikovat do praxe. Studenti si všímají a uvědomují si, že co se učí, dává smysl a je součástí většího systému, do kterého sami postupně zapadají. Musíme si uvědomit, že v současné době se stále rozšiřují vědomosti z jednotlivých vědních oborů, proto je bezpředmětné usilovat o pojmoutí všech znalostí a dovedností, které jsou kolem nás, ale rozumné je umět vyselektovat ty nejdůležitější a nejpodstatnější, protože není možné naučit se a rozumět a též udržet si v paměti veškeré lidské vědění. Podstatné je, aby si studenti uměli naučené znalosti spojit, viděli návaznost pojmů a zvládali je dávat do souvislosti.

Mezipředmětové vztahy přináší změny do současné podoby výuky. K inovacím ve vzdělávání dochází v důsledku měnících se potřeb uvnitř společnosti. Společnost není neměnný celek a během historických epoch se tvaruje a vyvíjí. V nynější době je ovlivňována globalizačními tendencemi. To znamená, že se postupně ruší hranice mezi jednotlivými státy, dochází ke sjednocení v politice, ekonomice, ale také v komunikaci. Vytváří se jednotný

neohraničený postoj s nadnárodními vazbami. Neznamená to ovšem, že vzniká nadnárodní společnost. Jednotlivé kultury a národy si zachovávají svou individualitu založenou na historických tradicích. Pouze se otevírají vzájemné komunikaci a spolupráci. Učí se toleranci a porozumění.

Právě v této kosmopolitní době nachází značné uplatnění mezipředmětové vztahy, které se rozvíjí na pozadí výuky nejen anglického jazyka. Anglický jazyk představuje prostředek vzájemné mezinárodní komunikace, ale pro poznání odlišného národa s jinou kulturou nestačí pouze sdílet společný jazyk, ale umět jiný národ také pochopit a akceptovat jeho odlišný přístup k životu. Ke komplexní podobě vzdělání a celkové kultivovanosti studentů vedou mezipředmětové vztahy. Prostřednictvím vědomostí a dovedností, integrovaných z jiných předmětů, ale i morálních a estetických hodnot, formují charakter studentů a přispívají tak k lepším vztahům mezi lidmi a národy.

1. 2. Integrovaná výuka

Pojem *integrace* podle Podroužka (2002) znamená scelení, úplnost, ucelení. Ke scelení dovedností a vědomostí vede vzájemné propojení předmětů. Integrace mezipředmětových vztahů, nejen ve výuce anglického jazyka, poskytuje studentům komplexní charakter vzdělání. „Koncipování obsahu vzdělávání formou integrování obsahu různých vzdělávacích předmětů do tzv. vzdělávacích oblastí (Člověk a svět, Člověk a příroda, Člověk a společnost, Člověk a technika aj.), umožňuje využívat integrace (slučování) a integrované výuky.“ Podroužek (2002: 10)

Jak již bylo výše zmíněno mezipředmětová integrace se uplatňuje v integrované výuce, kterou Podroužek (2002: 11) chápe ve smyslu: „Spojení (syntézy) učiva jednotlivých učebních předmětů nebo kognitivně blízkých vzdělávacích oblastí v jeden celek s důrazem na komplexnost a globálnost poznávání, kde se uplatňuje řada mezipředmětových vztahů. Integrovaná výuka tak není založena na vybraných oblastech vzdělání či učebních předmětech, tj. na předmětovém kurikulu, ale vychází z tzv. integrovaného kurikula.“

Ve stejném duchu charakterizuje integrovanou výuku např. Skalková.

Integrovaná výuka je podle Skalkové (2007) přístup, který realizuje ideu mezipředmětové spolupráce ve vyučování. Spojuje obsahově blízká témata a odstraňuje tak izolovanost a předmětovou roztržitost. Daná témata se zkoumají z nejrůznějšího pohledu a při řešení úkolu se integrují poznatky z ostatních předmětů. Studenti získávají komplexní informace a je jim umožněno pochopit širší souvislosti. Shrne se látka učiva, aby se stanovily vedoucí ideje v každém předmětu a novou strukturu učiva vymezují pak obecné principy a pojmy.

Skalková (2007: 76) dále předpokládá, že:

„na základě pochopení základní struktury předmětu jsou žáci s to dobře používat svých vědomostí, přenášejí je na nové případy a problémy; chápání obecných principů podněcuje

intelektuální aktivitu žáků, zájem o předmět; naopak vědomosti získané bez jasné struktury jsou izolované, navzájem nepropojené a rychle se zapomínají.“

Podle Kovalikové (1995) se integrovaná výuka zaměřuje na řešení problémů a rozhodování. Ve vyučování je třeba zajistit syntézu, ke které dochází integrací částí do jednoho celku. Analýza představuje nebezpečí, že celek bude skryt za jeho jednotlivými částmi. Syntéza je nutná k produkci nových struktur a tvořivého myšlení a analýza se zaměřuje na nalézání chyb a nedostatků. Pro vyváženost výuky je třeba obě složky skloubit do určité harmonie.

Z výše uvedených teorií vyplývá, že studenti získávají vědomosti a dovednosti, které přesahují rámce jednotlivých předmětů a jdou napříč osnovami. Limitují se encyklopedické znalosti a žáci se připravují do praktického života. Je na každém učiteli, jak hodinu povede a uskuteční integrační přístupy, přestože Rámcový vzdělávací program udává určitou míru integračních záměrů. Kořínek (1984: 44) tvrdí, že: „Existence systému učebních předmětů nutně vyžaduje, aby byly hledány integrační momenty, které nejvíce vystupují do popředí především v rámci jednotlivých ročníků základní školy (tj. v horizontálních rovinách). Kolem těchto momentů je pak možno vytvářet struktury učiva, které přesahují rámec jednotného učebního předmětu.“

Skalková (2007) popisuje integrační metody, které již od 30. let ve výuce praktikují například tzv. waldorfské školy. Převážně využívají formu hromadného vyučování. Epocha představuje hlavní vyučovací jednotku, která zajišťuje celostní vyučování. Obvykle trvá 2 hodiny a je umístěna na začátku dne. Zhruba po dobu 3-6 týdnů se žáci zabírají jedním z hlavních předmětů. Pak následuje další předmět a až po pár týdnech se studenti opět vrátí k již

probranému původnímu předmětu. Uplatňuje se skupinová podoba práce. Studenti si osvojují jazykové, sociální a interpersonální dovednosti.

1.3. Projektová metoda

Předmětová propojenost a návaznost se dále realizuje prostřednictvím např. projektové metody, kterou využívá také integrovaná výuka. Plán hodin je limitován podmínkami a možnostmi školy. Formu výuky a metody si školy přizpůsobují podle svých potřeb a berou zřetel samozřejmě také na potřeby svých studentů, jak uvádí Kovaliková (1995).

Co je charakteristické pro projektovou metodu, vymezuje například Maňák (1991: 45) který, zastává názor, že: „Projekt představuje relativně rozsáhlou, prakticky významnou a reálné skutečnosti blízkou problematiku, jejíž řešení plánují žáci převážně samostatně, přičemž používají fyzické prostředky na vlastní zodpovědnost. Projekt má vždy prakticko-konstruktivní cíl, který musí být opravdu realizován. Ze začátku jsou ovšem potřebné aktivity a prostředky otevřené a volitelné, proto je žáci musí sami precizovat, plánovat a realizovat. Je možné také na druhé straně provést řešení případu jen symbolicky. Hlavní pedagogický projektové metody je v tom, že se podněcuje samostatné získávání vědomostí a dovedností nezbytných pro řešení určitých problémů v praxi.....tato metoda přispívá k rozvoji žákovy osobnosti.“

Shodují se s Valentou (1993), že v projektové metodě ústřední téma představuje problém....“nezůstává tu základní problém osamocen, ale je obklopen řadou dílčích problémů – kroků, jejich řešení je předpokladem vyřešení problému základního. Tak se žák zdokonaluje v myšlení, získávání vědomostí a dovedností, formuje svou zkušenost, která je výsledkem vlivu akce nejen na jeho paměť či rozumové operace, ale i na jeho emoce, hodnotový žebříček, mravní rysy atd.“ Valenta (1993: 3)

Podobně jako Valenta i Čáp (1997) tvrdí, že řešení úloh a problémů často probíhá u člověka jako vnitřní, myšlenkový proces, který následně vyjádří slovní nebo grafickou formulaci výsledku.

Možná si řada žáků pokládá otázku, proč je nutné řešit úkoly a k čemu jsou jednotlivé projekty dobré? Lerner (1986) vyjadřuje názor, že samostatné zkoumání tvůrčích úkolů vede k osvojování a prohlubování zkušeností a formování psychických struktur nutných k tvořivosti. Řešením problémových úkolů a situací si žák vytváří konstrukty, které se podílí na jeho dalším osobnostním vývoji.

O významu zapojení projektové metody do výuky se zmiňuje také Skalková (2007) která, udává, že projektová metoda umožňuje využívat informace z několika předmětů a podstatou je, že dochází k propojení vědomostí a globálnímu přístupu . Daný úkol se tedy řeší prostřednictvím mezipředmětové spolupráce. Výuka je postavena především na aktivní činnosti žáka, snaží se vzbudit jeho zájem o studium, rozvíjí a obohacuje jeho zkušenosti. Spojuje intelektuální a manuální aktivity. Vede žáky k značné samostatnosti. Hodnotí se celkový přístup žáka a proces řešení úkolu a ne pouze konečný výsledek.

Z názorů výše zmiňovaných odborníků vyplývá, že prostřednictvím projektové metody si žáci osvojí vědomosti a dovednosti napříč všemi vzdělávacími oblastmi. Nově získané zkušenosti z vyučování budou schopni praktikovat v reálném životě a vytvoří si představu o celkovém dění kolem sebe. Budou tedy připraveni zaujmou individuální postoj k životním situacím a budou vědět, jak se s nimi vyrovnat.

Myslím si, že je podstatné zmínit alespoň jednu diferenciaci druhů projektů, pro vytvoření si jasnější představy prostřednictvím jakých projektů se studenti obohacují po stránce vědomostní a dovednostní.

Uvádím rozlišení projektů podle Killpatricka (1993, 5):

1. Projekt, který se snaží vtělit myšlenku či plán do vnější formy. Konstruuje se tu určitá skutečnost.
2. Projekt cílící k estetické zkušenosti.
3. Projekt usilující rozřešit problém.
4. Projekt vedoucí k získání dovedností (např. klást otázky)

1. 4. Konstruktivistické a transmisivní pojetí výuky

Transmisivní pojetí výuky představuje klasickou didaktickou teorii, která v dnešní době dalo by se říci, že stále ještě převládá. Stojí v protikladu ke konstruktivistické metodě. Toto klasické pojetí výuky je založeno na přenosu (transmisi) hotových poznatků. Učitel je předává žákovi a ten si je snaží uložit do paměti. To znamená, že je postaven do pasivity, pouze přijímá informace, aniž by docházelo k procesu poznání a pochopení. (www.uhk.cz)

V opozici k transmisivnímu pojetí výuky, jak uvádí Prášilová (2006), stojí konstruktivistická metoda. Ta pracuje s poznatky, které žák získal v minulosti na základě předešlých zkušeností, a přináší si je do výuky. Vytváří se tzv. prekoncepty, (pojmy, poznatky), které jsou výsledkem interakcí žáka s okolím. Z toho vyplývá, že prostřednictvím aktivní činnosti žák poznává skutečnost a protože každý subjekt přistupuje k vnímané realitě individuálně, je poznání objektivním procesem.

Prášilová (2006) vymezuje konstruktivismus jako moderní vzdělávací přístup, který směřuje v dnešní době například také k využití projektové metody. Představuje nové pojetí školní práce. Je to didaktická teorie, která umožňuje dosažení cílů stanovených Rámcovým vzdělávacím programem. Smyslem výuky je žákovi poskytnout informace, ale také naučit ho jim rozumět a umět s nimi pracovat. To znamená dokázat je použít při řešení problémů a zvládnout aplikovat osvojené informace a schopnosti z výuky do praxe.

Na základě výše zmíněné teorie Prášilové o poznávání skutečnosti a osvojování si nových poznatků předpokládám, že skutečnost je formována možností dvou premisí: rozprostraněnosti (v myšlence, nápadu, fantazii), které je dána schopnost neomezené realizace v prostoru a striktního ztvárnění do formy. Charakter formy představuje zvěčnělost, trvání, který se realizuje v myšlenkovém procesu. Dostáváme se do roviny představ (idejí) a reality (ztvárnění idejí do forem). Jejich hodnoty nejsou vždy vyrovnané, což znamená, že myšlenkové pochody vzniklé v rovině představ často nelze převést do reality. Soulad přináší tížený výsledek možnosti uskutečnění pojmů, které se lidé učí začleňovat do skutečného života. Souhlasím tedy s názorem Prášilové, že student nepřichází do školy jako tabula rasa, ale je již obohacen o zkušenosti, které získal během svého života, ty jsou velice podstatné a je třeba na nich stavět a dále je formovat. Je naprosto kontraproduktivní nebrat v potaz jeho

předešlé získané informace a přistupovat k němu jako k osobě, která nic neví a musí bezmyšlenkovitě následovat názory a postoje učitele, protože ten přece ví.

Efektivní osvojování si pojmů ve výuce vyžaduje určitý systém.

Proces učení v konstruktivistickém přístupu Prášilová (2006: 46) diferencuje do tří fází:

1. fázi **evokace** charakterizují následujícími pojmy: vyvolání představy, naladění, motivace, aktivizace.
2. fázi **uvědomění si významu** charakterizují následující pojmy: udržení zájmu, podnícení aktivity, příjem informací.
3. fázi **reflexe** charakterizují následující pojmy: systematizace a upevňování poznatků, přetváření původních vědomostních schémat.

Obsah vzdělávání vymezený Rámcovým vzdělávacím programem umožňuje realizovat konstruktivistická metoda výuky, která žákům zprostředkovává obsah vzdělávání tak, aby mu porozuměli a byli schopni s ním pracovat.

1. 5. Role učitele

Forma a obsah výuky je do jisté míry ovlivněna osobou učitele, musí žákům poskytnout co nejlepší podmínky pro vzdělávání. Kořínek (1984, 64) předpokládá, že: „ Vyučovací proces tvoří složitou jednotu činnosti učitele a činnosti žáků, zaměřenou ke společnému cíli, kterým je osvojení vědomostí, dovedností a návyků žáků, jejich všestranný rozvoj. Činnost učitele je zaměřena na podněcování a řízení učení žáků.“ Podle Kořínka lze říci, že učitel si volí

didaktické metody, prostřednictvím kterých bude předávat vědomosti a dovednosti. Záleží tedy také na něm, jak úspěšná bude v praxi myšlenka mezipředmětových vztahů.

Pasch, Gardner, Langerová, Starková, Moodyová (1998) objasňují, že po učiteli se nežadá, aby byl odborníkem na všechny předměty, které se integrují do jeho vyučovacího předmětu. Není jistě třeba znát detaily, ale je naprosto nezbytné mít základy z jednotlivých vědních oborů a širší rozhled. Dále je musí umět začlenit systematicky do své výuky. Informace z ostatních vědních oborů by měl konzultovat se svými kolegy. Na začátku školního roku sestavuje celoroční podobu učiva podle učebních předmětů, formuluje jejich cíle a poté vymýšlí tematické plány. Například Maňák (1991: 89) vysvětluje, jak musí učitel vypracovat tematický plán: „Po učiteli se vyžaduje vypracování tematického plánu, který má postihnout těžiště základního učiva, jeho hlavní výchovně vzdělávací hodnoty, stanovit časové rozvržení tematických celků i jednotlivých vyučovacích hodin...“

Pasch, Gardner, Langerová, Starková, Moodyová (1998) dále uvádí, že je pro učitele nezbytná spolupráce a také schopnost orientovat se v učebním plánu, osnovách a v daném předmětu. Učební plán, učební osnovy a konkrétní uspořádání učiva v jednotlivých učebních předmětech a vlastní průběh vyučovacího procesu vymezují mezipředmětové vztahy.

Z názorů předešlých autorů na profesi učitele ve 21. století vyvozují názor, že se musí celoživotně vzdělávat a je naprosto vyloučené, aby se nepřizpůsoboval moderním trendům, které přichází do výuky. Předpokládá se, že bude studovat nově vycházející odborné publikace, orientovat se ve změnách vzdělávacích programů a celkově rozvíjet a kultivovat svoji osobnost. Také se zajímat o aktuální dění v Evropě, ale i ve světě, účastnit se přednášek, vzdělávacích kurzů, vyvíjet pokud to bude možné určitou publikační činnost, snažit se

zvyšovat si odbornost a rozšiřovat svoje zaměření, zapojit se do spolupráce s vysokoškolskými pedagogy v Čechách, ale také se zajímat o mezinárodní spolupráci, studovat moderní pedagogické přístupy, které u studentů podpoří aktivitu a povedou k rozvoji jejich myšlení. Snaží se u studentů vyvolat zájem o otázky, které vychází z mezipředmětové problematiky. Prostřednictvím projektu je motivuje, aby si prohlubovali své vědomosti. Získané znalosti uplatní v budoucí práci a v praktickém životě. Učitel vědomě podporuje jejich sebevědomí. Snaží se navodit přátelskou atmosféru, školu zapojuje více do prostředí a dění okolo, zajímá se o problémy svých studentů a pomáhá je řešit. Učitel zaujímá pozici asistenta a podporovatele.

Není jisté od věci porovnat názor dalších odborníků na roli učitele ve třídě a vytvořit si tak komplexní představu o síle vlivu učitele, možnosti jeho působení a ovlivňování přístupu žáků k jeho předmětu.

Mojžíšek (1984:94) například říká: „Učitel je architektem i stavitelem vyučovací hodiny, je jejím strůjcem, dokáže z vyučovací hodiny vytvořit dílo pedagogického mistrovství, nebo naopak nezáživnou znechuťující činnost. Jde do jisté míry i o umělecký výkon.“

Důležité je, aby učitel byl ochoten se neustále vyvíjet, prohlubovat si svoje znalosti a dovedl vytvořit co nejlepší podmínky pro žáky. Jak uvádí Bertrand (1998), Rogersn zastává názor, že žák má svobodně učit sám sebe. Učitel si pokládá otázku, jak se má proměnit, aby své žáky co nejvíce povzbuzoval ke svobodě v učení. Zaujímá pozici rádce, zprostředkovatele zkušeností, nepodléhá emocím a usiluje o co největší racionalizaci problémů. Motivuje žáky při uskutečňování projektu a snaží se zpřístupnit co největší výběr materiálu a pomůcek. Navazují na názory autora a myslím si, že je nutné, aby si učitel uměl poskytnout sebereflexi, analyzoval svoje hodiny a stále je zlepšoval.

Bertrand (1998) uvádí, že učitel přijímá roli facilitátora, stává se osobou, která má usnadnit učení. Motivuje žáka, aby získával význačné zkušenosti, které se dostanou do jeho zkušenostních prožitků, do nitra.

Dále předkládám například názor Maňáka (1991: 64) na úlohu učitele ve výuce. „Tvořivá práce učitele spočívá v tom, že používá výchovně vzdělávací prostředky v nových situacích a že též vytváří nové prostředky. Tvořivý učitel tak pro potřeby praxe hledá oporu v teorii a naopak teoretické poznatky ve své výchovně vzdělávací práci uplatňuje.“

2. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

2.1. Charakteristika rámcového vzdělávacího programu

Výrazný příklon k mezipředmětovým vztahům představuje Rámcový vzdělávací program. V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) je obsah vzdělávání rozčleněn do devíti vzdělávacích oblastí. Do rámce těchto vzdělávacích oblastí jsou dále zařazeny jednotlivé předměty. Rozdělení obsahu výuky do jednotlivých oblastí umožňuje integraci na úrovni témat, tematických okruhů a také vzdělávacích oborů. Mezipředmětová spolupráce je zajištěna integrací vzdělávacích oborů, která postupuje podle logické výstavby jednotlivých předmětů. Nezbytnou podmínkou k uskutečnění integrace je kvalifikovaný učitel. Záměrem je, aby učitelé při tvorbě školních vzdělávacích programů vzájemně spolupracovali, propojovali vhodná témata společná jednotlivým vzdělávacím oborům a posilovali nadpředmětový přístup ke vzdělávání. Míra integrace jednotlivých předmětů a jejich vzájemná spolupráce ve výuce se bude odvíjet podle zkušeností učitelů, zájmů a potřeb studentů. Žáci si osvojují dovednosti a znalosti, které budou umět používat v praktickém životě. (RVP 2005)

Dokument RVP ZV (2005) vymezuje čtyři základní oblasti

První část vymezuje RVP v systému kurikulárních dokumentů. Kurikulární dokumenty jsou státní a školní. Státní úroveň udává obsah a rozsah RVP.

Druhá část popisuje základní vzdělávání a organizaci základního vzdělávání. Třetí část se zaměřuje na pojetí a cíle základního vzdělávání. Do vzdělávacích oblastí jsou diferenciovány jednotlivé předměty.

Ve třetí části jsou charakterizovány klíčové kompetence a průřezová témata.

Čtvrtá část se zaměřuje na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Vzdělávací oblasti spojují obsahově několik blízkých předmětů.

RVP ZV (2005) vymezuje devět vzdělávacích oblastí:

Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)

Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)

Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)

Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)

Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)

Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)

Člověk a zdravé (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)

Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

2. 2. Integrace vzdělávacích oblastí do výuky anglického jazyka

2. 2. 1. Jazyk a jazyková komunikace

Jazyk a jazyková komunikace má primární zastoupení ve výchovně vzdělávacím procesu.

Mateřský jazyk si žáci osvojují prostřednictvím podvědomého procesu učení již v nejmladším věku, nápodobou mluvy svých rodičů. Zprostředkovává prvotní realitu okolního světa a umožňuje poznávat společensko-kulturní vývoj společnosti. Prostřednictvím mateřského jazyka si lidé uvědomují kontinuitu a národem, ve kterém se narodili.

Literatura kultivuje slovní projev studentů. Prostřednictvím četby se procvičuje a prohlubuje slovní zásoba, gramatika a čtecí dovednosti. Na nejrůznějších literárních žánrech se sleduje historický vývoj a proměna jazyka během doby, druhy slangů, studenti si všímají odlišných uměleckých záměrů autora, učí se interpretovat text, formulovat své názory a diskutovat o daném díle a také si osvojují čtenářské návyky. Píší obsahy knih, eseje, povídky, básně. Učí se také recitovat. Získané poznatky z četby formují jejich postoje, hodnotové orientace a celkově obohacují ducha. Žáci také rozvíjí svoje emociální a estetické vnímání. Diskutují o oblíbených titulech, žánrech a hrdinech, učí se rozlišovat mezi realitou a fantazií.

Cizí jazyk zprostředkovává žákům skutečnost přesahující rámec poznání v mateřském jazyce. Umožňuje komunikovat žákům s různými lidmi na celém světě, seznamovat je s odlišnou kulturou, tradicemi,.. a vést je k toleranci a k porozumění.

Učení se cizím jazykům představuje vědomý i podvědomý proces. Anglický jazyk se studenti učí ve škole nejdříve prostřednictvím učitele a později přímo komunikací s rodilým mluvčím. Jazykové prostředky (slovní zásoba, gramatika, výslovnost a spelling) a řečové dovednosti (čtení, psaní, mluvení a poslech) si osvojují na tematických okruzích jako je např. volný čas, nakupování, oblékání, sport, rodina,...Dále se učí v anglickém jazyce jednoduchá sdělení např.

pozdrav, přivítání, rozloučení, žádost o pomoc,.. Nezapomíná se ani na osvojení si základních vztahů kvantitativních, existencionálních, kvalitativních, časových a prostorových.

Zdokonalují se jejich jazykové kompetence, ale zároveň si studenti osvojují vědomosti z dalších předmětů jako je např. zeměpis, dějepis, výtvarná výchova,... To znamená, že anglický jazyk se procvičuje prostřednictvím smysluplného obsahu.

2. 2. 2. Matematika a její aplikace

Matematika se integruje do výuky anglického jazyka nejdříve prostřednictvím číslovek základních a řadových např. the first,.. Později se začleňují nejjednodušších logické operace např. porovnávání, rozlišování tvarů předmětů a odhadováním např. The largest is Asia, next are Africa, North America, South Africa, Antarctica, and Europe,... Následně se začleňují jednoduché výpočty např. sčítání,... Studenti se seznamují se základními anglickými jednotkami délky, váhy a učí se je převádět např. ounce = 28, 4 g, pound = 0, 45 kg, stone = 6, 35 kg, inch = 2, 54 cm, foot = 30, 5 cm, yard = 91, 4 cm, mile = 1, 61 km,.. Žáci vypočítávají vzdálenost mezi jednotlivými zeměmi, městy, kontinenty a rychlost, za jakou se mohou přemístit z jednoho místa na druhé. Grafy, tabulky a diagramy se využívají v anglickém jazyce pro zapisování průběhu a výsledků různých činností, studenti se tak učí systematicky tříbit informace. Učí se samozřejmě anglicky i určování času, data a letopočtů např. 10 o'clock, 10pm, 10am, 24th Christmas Eve,...

Matematické výpočty a logické operace se v anglickém jazyce aplikují na konkrétních situacích v reálném životě. Tyto úkoly jsou zařazeny převážně do anglicky mluvících zemí.

Žáci jsou vedeni k tomu, aby zvládli reálně řešit situace, do kterých se dostanou v cizí zemi např. uměli si vyměnit peníze a nakoupit v obchodě. Učí se tedy pojmenovat základní britskou měnu např. one pound, 50p = a 50 piece a umět ji převést na české koruny. Dále se v anglickém jazyce učí, jak zaplatit nájem a uvědomit si kulturní rozdílnost, že se platí každý týden. Řada dalších modelových situací připravuje studenty umět anglicky komunikovat v běžném životě.

2. 2. 3. Informační a komunikační technologie

Televize, rádio, magnetofon, zpětný projektor, kamera, fotoaparát a počítač nachází značné uplatnění ve výuce anglického jazyka.

Televize umožňuje studentům si vytvořit reálnou představu o dané skutečnosti. Názorně si mohou představit poznatky, oblasti,.. o kterých se učí v učebnicích. Prostřednictvím rádia a magnetofonu mají studenti příležitost slyšet rodilé mluvčí s odlišným přízvukem typickým pro jednotlivé oblasti a anglicky mluvící země. Seznamují se s každodenním jazykem zasazeným do reálného života. Mohou sledovat anglické filmy a pořady se zábavnou nebo s poučnou tematikou. Anglicky diskutují o oblíbených herecích a herečkách, komentují jednotlivé scény, rekapitulují děj nebo citují různé pasáže z filmu, též mohou psát eseje, recenze, anotace o televizních pořadech.

Počítače umožňují individuální, ale i skupinové procvičování anglického jazyka prostřednictvím nejrůznějších programů zaměřených např. na gramatiku, slovní zásobu, výslovnost,... Internet představuje prostředek snadného a rychlého vyhledávání informací, a tak se otvírá cesta pro integraci nejrůznějších projektů do výuky anglického jazyka, protože

studenti jsou ušetřeni zdlouhavého vyhledávání v encyklopediích, učebnicích, mapách,...Znamená také prostředek mezinárodní komunikace, studenti si mohou spojit s lidmi na celém světě, dopisovat si s nimi a ve škole si vyměňovat poznatky o svých přátelích z internetu.

Kamera se může využít např. k natáčení vyučovacích hodin anglického jazyka, a poskytne tak studentům sebereflexi. Získají jasnější představu o způsobu svého vyjadřování, zjistí, kde mají mezery a jaké dělají chyby. Též se jim dostává příležitost uvědomit si, jak na ně reagují spolužáci, když mluví. Reflektují také neverbální komunikaci např. držení těla, mimiku, pohyby rukou,.. a v případě nespokojenosti se snaží učinit jisté změny.

2. 2. 4. Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

Studenti čtou v angličtině o historii svojí země, seznamují se se svými významnými předky a vytváří si tak vztah k vlasti. Zároveň probírají historický vývoj v anglicky mluvících, ale i jiných zemích a uvědomují si vzájemnou jednotu a propojení světa. Poznávají prostřednictvím učebnic anglického jazyka významná místa, osobnosti, ale také událostí, konflikty, války a mír. Na základě příkladů z historie se formují jejich hodnoty, přístup ke světu a celkový charakter.

Výchova k občanství na pozadí anglického jazyka seznamuje studenty s rozdílnými kulturami, jejich zvyky a způsobem života. Žáci jsou vedeni k toleranci a měli by si uvědomit, že žijeme v demokratické společnosti, kde všichni mají stejné právo na život. Výchova k občanství se

snáží odbourávat diskriminaci a xenofobii, formovat morální hodnoty a vést k smysluplnému využití volného času.

Žáci konverzují anglicky o svých zájmech, které provozují ve volném čase, porovnávají svůj způsob života s vrstevníky z jiných zemí. Např. zjišťují, zda existuje šikana ve světě a jak se k ní mladí lidé staví. Obohacují se po stránce vědomostní, ale i morální. Popisují v hodinách angličtiny svoji rodinu, její zvyky, tradice a každodenní návyky a mají možnost se dozvídat o způsobu života lidí v nejrůznějších oblastech. Proč se slaví určité svátky v jistých zemích, jaká historie se k nim pojí, jak se chovají a jaké je typické jídlo v ten den. Je samozřejmé, že většina výše zmiňovaných otázek se vztahuje na anglicky mluvící země, ale ostatní státy nejsou také přehlíženy, aby si studenti mohli vytvořit komplexní představu o světě.

2. 2. 5. Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)

Fyzika a chemie nenachází příliš velké uplatnění ve výuce anglického jazyka, ale mnohem více se integruje do angličtiny přírodopis a zeměpis. Přináší informace o fauně a flóře z různých kontinentů. V jakých klimatických podmínkách žijí, čím se živí zvířata, jak se chovají, rozebírá se stavba jejich těla. Porovnávají v hodinách angličtiny život zvířat ve volné přírodě a zoologické zahradě. Seznamují se s prostředím zoologické zahrady, jaké druhy zvířat tam žijí, kdo se o ně stará,... Studenti jsou vedeni ke kladnému vztahu k přírodě, řada z nich má domácí mazlíčky a vzájemně si např. během anglické konverzace sdělují, jak se o ně starají.

Poznávají na pozadí anglické výuky také hory, údolí, pouště, bažiny, ledovce, moře, řeky, velkoměsta, města, vesnice..tedy rozdílnou krajinu a lidi v jiných, ale převážně v anglicky mluvících zemích. Učí se je anglicky popisovat, hledat v mapě, vysvětlují si, kde žijí jací lidé žijí v určitých částech světa, co je pro ně charakteristické např. barva pleti, výška, určité náboženství. Konverzují v hodinách anglického jazyka o svých zážitcích z prázdnin, jaká místa navštívili, popisují svoje dojmy z rozdílného prostředí a porovnávají krajinu ve svém regionu s místy, které navštívili. Vyjadřují v anglickém jazyce svůj vztah k přírodě, jestli rádi jezdí do hor nebo spíše upřednostňují teplé kraje, kde si lépe zaplavou v moři nebo u řeky, jací živočichové a rostliny žijí v oblastech, které navštívili. Učí se anglicky pojmenovat zvířata domácí, žijící ve volné přírodě, rostliny běžné i exotické. Studují také člověka, pojmenovávají části těla. Učí se chránit přírodu, seznamují se s nejrůznějšími organizacemi na ochranu zvířat. Jsou vedeni k ekologickému způsobu života např. recyklaci. Čtou si anglicky také o planetách, Zemi, Slunci a jak ovlivňují náš život.

Učí se vnímat sebe sama jako součást přírody, mají si uvědomit vzájemnou propojenost a závislost, to znamená, že devastace životního prostředí ničí zdraví každého jednotlivce a má zhoubný dopad na celou společnost.

2. 2. 6. Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)

Hudební výchova obohacuje výuku anglického jazyka písní, zpěvem a např. hrou na hudební nástroj. Kreativní forma výuky vyvolá u žáků vnitřní motivaci ke studiu. Sami si začnou překládat z angličtiny jednotlivá slova textu a snaží se jim porozumět, procvičují si na něm slovní zásobu, ale také osvojují jazyková spojení užívaná v běžné každodenní angličtině, mají

těž příležitost seznámit se s nejrůznějšími druhy slangu, dále si procvičují poslech a výslovnost. V dnešním globálním světě většina popových zpěváků zpívá anglicky, to znamená pro adolescenty stále nové zvyšování motivace do studia. Hudba odráží kulturní postoje, návyky, myšlení, ale i emoce lidí. Celkově podpoří dobrou náladu v hodině anglického jazyka, může mít relaxační nebo povzbuzující účinky.

Studenti se seznamují na pozadí anglického jazyka s nejrůznějšími skladateli, druhy nástrojů a stylem hudby. Mohou porovnávat anglicky hudební vkus jednotlivých zemí a jak se měnil během doby.

Prostřednictvím fotografií, obrázků, modelů,... se integruje do výuky anglického jazyka výtvarná výchova. Přináší bezprostřední zachycení reality. Barevnost a nápaditost kreseb přispívá ke snadnějšímu vštěpování si nových informací. Žáci např. popisují anglicky nebo porovnávají dva zdánlivě stejné obrázky, snaží si zapamatovat co nejvíce věcí z obrázku a také si rozšiřují slovní zásobu prostřednictvím obrazového materiálu, na fotografiích si např. všímají rozdílných jevů typických pro danou zemi,... Sami mají možnost se výtvarně podílet na určitém tématu např. kresbou, modelováním, stříháním, lepením atd. Přibližují si v angličtině výtvarné styly z různých zemí, seznamují se s tvorbou a životními osudy malířů, sochařů, fotografů,...,ale i s prostředím, ve kterém jsou jejich díla vystavena např. muzea, galerie,...

Dramatická výchova umožňuje studentům aktivní zábavnou formou vyjádřit v anglickém jazyce své emoce, pocity a postoje k určitému tématu. Nastudováním hry si studenti prohlubují slovní zásobu, obohacují se o nové informace, učí se také anglicky komunikovat a spolupracovat.

2. 2. 7. Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)

Výchova ke zdraví vede k diskuzi v hodinách anglického jazyka týkající se vztahů v rodině, mezi kamarády a ve třídě. Rozebírají se jednotliví členové sociálních skupin a vysvětlují se jejich role. Studenti si vyměňují např. během anglické konverzace názory na to, jak oni vnímají jednotlivé sociální role svých členů společnosti a lidí okolo nich. Dozvídají se o problémech s dospíváním svých vrstevníků a způsobu života v rodině v jiných částech světa. Porovnávají svoje a jejich problémy. Osvětluje se anglicky původ a příčiny civilizačních onemocnění. Žáci se seznamují se způsobem života státu třetího světa a nezapomíná se ani na běžná onemocnění a prevenci. Vysvětlují si rozdíly mezi duševním a tělesným zdravím. Žáci rozebírají stravovací návyky a problémy s nimi spojené, zjišťují, v jakých zemích lidé umírají hlady a kde naopak mají problémy a přejídáním a hlavně, proč tomu tak je. Anglicky se diskutuje o otázce drog a závislosti, ale také problematice stresu, která je velmi často prvním impulzem, proč si vzít drogu. Další impulzy představují party, sekty, kamarádi,... Studenti komunikují v hodinách anglického jazyka o milostných vztazích a sexuálním chování.

Tělesná výchova se aplikuje do výuky anglického jazyka prostřednictvím her a soutěží, kdy se studenti zvedají ze svých míst a pohybují se v rámci třídy nebo školy. Ve větší míře je ale sport začleněn do vyučování angličtiny spíše v pasivní podobě. Studenti anglicky čtou, popisují a vyjadřují se k jednotlivým sportovním aktivitám, druhům sportu a nářadím, které se při určitých činnostech využívá. Seznamují se na pozadí anglického jazyka s historií významných sportovních událostí a sportovních disciplín. Dozvídají se informace o sportovních hvězdách. Učí se v angličtině pojmenovat typické oblečení pro danou aktivitu a také místo, kde probíhá. Rozebírají pozitivní a negativní důsledky sportu.

2. 3. Průřezová témata v anglickém jazyce

Průřezová témata obecně se zaměřují především na rozvoj postojů a hodnot žáka. Představují pojítka mezi vyučovacími předměty, školními a mimoškolními aktivitami, ale nelze je zaměnit s mezipředmětovými vztahy, které vycházejí z učiva.(www.rvp.cz)

Průřezová témata základního vzdělávání:

Osobnostní a sociální výchova

Výchova demokratického občana

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Multikulturní výchova

Enviromentální výchova

Mediální výchova

2. 3. 1. Osobnostní a sociální výchova

Rozvíjí vztah mezi verbálním a neverbálním druhem komunikace. Uplatňuje se při práci v hodinách anglického jazyka ve dvojicích a ve skupině. Studenti se učí vzájemné spolupráci, vyslechnout a akceptovat názory druhých, během konverzace si neskákat do řeči a nenechat průchod emocím. Učí se v hodinách angličtiny mluvit nahlas, sebevědomě prezentovat své názory v anglickém jazyce a nepodléhat panice, když se neumí vyjádřit, tak jak by si představovali, a dělají chyby. Vede studenty k tomu, aby se nesmáli ostatním, pokud mají

komunikační problémy, ale snažili se je podpořit a vytvořit příznivé klima pro práci v hodinách anglického jazyka.

2. 3. 2. Výchova demokratického občana

Studenti jsou seznamováni v angličtině s politickým vývojem a uspořádáním hlavně v anglicky mluvících zemích. Čtou anglicky o kolonistech, poutnících, dobrodruzích, kteří přišli do pustiny a začali zakládat první osady. Diskutují o tom, čím vším si museli projít a jaké byli počátky budování demokratického systému. Učí se na pozadí anglického jazyka, co vůbec znamená demokracie, jaký má význam a jak ji ochraňovat. Zamýšlí se nad způsobem života lidí v totalitních státech, nad důsledky útisku, perzekuce, cenzury,... Seznamují se v hodinách anglického jazyka s extremistickými skupinami, které ohrožují svobodu a mír na nejrůznějších místech světa.

2. 3. 3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Žáci konverzují v angličtině o významu společenských a politických institucí např. EU. Debatují o lidech z různých kulturních oblastí. Jsou vedeni k tomu, aby si uvědomili svoje postavení v evropském a globálním prostoru. Učí se na pozadí anglického jazyka vnímat sebe sama ne jenom jako Čecha, ale také jako Evropana, který se zajímá o dění za hranicemi svého státu, o své sousedy v Evropě a seznamuje se s jejich tradicemi a zvyky. Jednotný mezinárodní jazyk, kterým se myslí anglický jazyk, vede k vzájemnému porozumění a

spolupráci. Snaží se vzbudit zájem o problémy lidí z jiných zemí a hledat východiska z jejich tíživé situace.

2. 3. 4. Multikulturní výchova

Žáci se seznamují ve výuce anglického jazyka s jednotlivým etnikem např. prostřednictvím četby, filmů, hudby, fotografií... nebo bezprostředně přímým kontaktem. Jejich postoj k životní realitě poznávají z písní, tradic, zvyků, maleb,...Anglicky se diskutuje na téma migrace a emigrace, jaké jsou důvody rasové nesnášenlivosti, jak velký problém je to ve světě a jak mu čelit. Též se učí v hodinách anglického jazyka vycházet a žít s lidmi z odlišných částí světa.

2. 3. 5. Enviromentální výchova

Studenti se seznamují s problémy životního prostředí na celém světě. Jsou vedeni k tomu, aby se sami také chovali ekologicky a pomáhali kultivovat krajinu ve svém okolí, ale také, aby si vytvořili vztah a pociťovali zodpovědnost k přírodě, která není v jejich blízkosti. Chovali se uvědoměle k přírodním zdrojům a nesnažili se jimi plýtvat. Do výuky je možné zahrnout řadu projektů související s touto tematikou např. budování vodního světa-studenti sbírají informace o podmořských zvířatech, rostlinách, kreslí je a modelují a poté své projekty prezentují před třídou.

2. 3. 6. Mediální výchova

Studenti konverzují v angličtině o vlivu médií na chování lidí. Zjišťují a porovnávají, jak mnoho času oni sami tráví před televizí a internetem. Porovnávají vliv médií na svoje vrstevníky v převážně anglicky mluvících zemích. Čtou anglické časopisy, noviny, sledují internet, televizi, rádio a mají možnost studovat jazyk médií a obsah jejich sdělení. Učí se třídit, rozeznávat a zpracovávat příliv informací. Debatují o nebezpečí reklamy a jejích podprahových sdělení. Rozebírají na pozadí anglického jazyka obsahy sdělení jednotlivých pořadů, zjišťují, zda nedochází k manipulaci, nátlaku,... Z vlastní iniciativy se mohou pustit do řady projektů souvisejících s angličtinou např. založit redakci a vydávat školní noviny nebo si vytvořit svoje internetové stránky v anglickém jazyce. Mohou se vžívat do rolí redaktorů, hlasatelů a zpracovávat nejrůznější témata svého zájmu. Mediální výchova na pozadí výuky anglického jazyka prezentuje studentům podstatu médií a jejich vliv na lidi na celém světě. Dovídají se o negativních a pozitivních jejich působení a je pouze na nich, jak do budoucna k nim budou přistupovat, jestli kriticky a s odstupem nebo se slepou důvěrou.

2. 4. Klíčové kompetence obecně

Tento pojem podle RVP ZV (2005) zahrnuje soubor vědomostí, dovedností a hodnot, které studenti následně uplatní v praktickém životě a ve svém budoucím zaměstnání. Usilují o komplexní rozvoj osobnosti prostřednictvím výchovy a dalšího vzdělávání. Klíčové kompetence předškolní, základní i gymnaziální úrovně na sebe navazují.

Klíčové kompetence v etapě základního vzdělávání podle RVP ZV (2005)

kompetence k učení

kompetence komunikativní

kompetence k řešení problémů

kompetence sociální a personální

kompetence občanské

kompetence pracovní

Žáci si osvojují dovednosti a vědomosti z jednotlivých oborů, staré informace obohacují a rozšiřují o nové, a tak si postupně vytváří klíčové kompetence. Během jedné aktivity se může rozvíjet více klíčových kompetencí najednou.

2. 4. 1. Klíčové kompetence v anglickém jazyce

Studium anglického jazyka a mezipředmětová spolupráce vede k formování a rozvíjení těchto klíčových kompetencí:

Kompetence k učení

Prostřednictvím poslechů rodilých mluvčích, čtení, autentických článků, práce s PC, filmů, fotografií,.. vidím způsob jak žákům přiblížit studium anglického jazyka. Žáci si osvojují novou gramatiku poslechem a procvičováním v textu, zároveň si také rozšiřují slovní zásobu. Učitel se opět vrátí k opakování a vysvětlování gramatiky, pokud nebyla pochopena. Vzdělávání není pouze záležitostí krátkodobou, omezenou na období na základní, střední nebo vysoké škole, ale mělo by se dotvářet po celý život. Žáci jsou vedeni k rozvíjení strategií k učení se anglického jazyka. Jsou připravováni na celoživotní studium angličtiny bez pomoci učitele. Budou vědět, jak si sami mají rozšiřovat slovní zásobu, doplňovat a procvičovat gramatiku,...Měli by si vytvořit pozitivní vztah ke studiu anglického jazyka, snažit se prohlubovat si své vědomosti a neustále se zdokonalovat.

Kompetence k řešení problémů

Předpokládá se, že na základě porozumění anglických textů, poslechů, schopnosti vyhledat si informace v textu, budou studenti schopni řešit problémové situace. Při řešení úkolů, problémových situací v anglickém jazyce se uplatňuje metoda task-based approach. Tato metoda vede studenty pokládat si otázky v angličtině, pracovat s vlastní chybou a hledat nová

řešení, zde se uplatňuje analytická metoda, kdy se rozebírají části celku. Studentům se dostává autonomie v procesu učení se anglickému jazyku. Task-based approach má společné prvky s projektovým vyučováním. Žák pracuje v hodinách angličtiny na projektech, prostřednictvím nejrůznějších aktivit a formou diskuze v angličtině řeší úkoly, při kterých využívá mezipředmětových znalostí, umí je zařadit do kontextu, reálné situace se přenáší na modelové situace. Učitel zaujímá roli pozorovatele, zadává aktivity v anglickém jazyce. Podporuje samostatnost studentů a jejich individuální přístup k řešení úkolů. Nehodnotí pouze výsledek, ale průběh celého projektu.

Kompetence komunikativní

Žáci se učí vyjadřovat srozumitelně a souvisle v ústním i písemném anglickém projevu a jsou seznamováni s různými prostředky komunikace (telefon, e-mail). Navozují se situace z reálného života a žáci se učí v nich anglicky komunikovat. Vytváří dialogy, diskutují v kolektivu nebo prezentují své myšlenky před třídou. Učitel navozuje přátelské klima ve třídě během výuky anglického jazyka, snaží se odbourat u žáků počáteční zábrany z komunikace např. integrací her, soutěží, hudby, ale i divadla.

Kompetence sociální a personální

Žáci se učí v hodinách anglického jazyka respektovat názory ostatních, vést rozhovor, vyjadřovat vlastní myšlenky a postoje, umět argumentovat, to vše v anglickém jazyce. Žák

pracuje individuálně, ve dvojici nebo ve větší skupině. Učí se vyjádřit sebe sama a spolupracovat s druhými.

Kompetence občanská

Vypracováním testů v hodinách anglického jazyka jsou žáci odpovědní za výsledky své práce. Vzájemně se podporují při spolupráci na projektu. Musí dodržovat zavedená pravidla chování. Žáci jsou zapojováni do akcí během výuky angličtiny podle individuálních dispozic. Jsou seznamováni se svým okolím. Učitel má roli podporovatele.

Kompetence pracovní

Žáci se zapojují do pracovní činnosti ve škole. Před realizací projektu v anglickém jazyce si systematicky utříbí informace a sestaví plán a postup během projektu. Mají možnost realizovat svou iniciativu a tvořivého ducha. Učitel se snaží zvyšovat jejich motivaci. Studenti se podílí svými výrobky na výzdobě třídy, školy, kultivují si prostředí, ve kterém studují. Na závěr studenti zrekapitulují své vědomosti, utříbí si nově získané poznatky z anglického jazyka a zamyslí se nad smyslem projektu.

Výše zmíněné klíčové kompetence představují výsledek systematického a komplexního procesu vzdělávání v oblasti anglického jazyka na druhém stupni základní školy. Jejich nadpředmětový charakter odstraňuje předmětovou roztržitost a vede žáky ke globálnímu přístupu ke světu. Jsou připraveni v anglickém jazyce porozumět jednoduchému textu a umět

ho interpretovat, porozumět jednoduché promluvě rodilého mluvčího, sami sestavit jednoduchá sdělení týkající se běžných záležitostí, písemně správně gramaticky formulovat jednoduché věty, odvodit si nová slova z kontextu textu, komunikovat na témata z každodenního života, vyslechnout a prosazovat svoje názory, reálně a bez emocí přistupovat k problémům a umět je okamžitě řešit, to znamená umět reagovat, osvojit si určité fráze a ustálená slovní spojení, respektovat pravidla slušného chování ve své zemi, ale také ve státech s odlišnými zvyky, být tolerantní k ostatním kulturám, vyznávají principy demokracie. K rozvíjení dalších klíčových kompetencí anglického jazyka budou žáci pokračovat na střední škole.

II. Praktická část

1. Cíle praktické části

Cílem praktické části diplomové práce byl výzkum míry integrace jednotlivých předmětů do obsahů vybraných sad učebnic anglického jazyka a vliv předmětové integrace na komplexní vzdělávání žáků, zda se rozvíjí po stránce znalostní, estetické a morální. Vybrané učebnice patří v dnešní době k nejmodernějším a odpovídají požadavkům Rámcového vzdělávacího programu. Užívají se na druhém stupni základní školy nebo na nižším stupni víceletých gymnázií. Vybrala jsem sadu učebnic pro 6.- 8. ročník *Way to Win, Messages a Project*. Vybrané vzorky učebnic *Way to Win* autorek Lucie Betákové a Kateřiny Dvořákové byly vydány nakladatelstvím Fraus v letech 2005 – 2007. Učebnice *Project* druhý, třetí a čtvrtý díl autora Toma Hutchinsona vydalo nakladatelství Oxford University Press v letech 1999 – 2001. Vybrané vzorky učebnic *Messages* první, druhý a třetí díl autorů Diany a Noela Goodeyových (a na třetím díle se podílel také Miles Craven) vydalo nakladatelství Cambridge University Press v letech 2005 – 2006.

2. Charakter učebnic

Ve vybraných vzorcích učebnic se uplatňuje charakter mezipředmětových vztahů, důležitý pro rozvoj klíčových kompetencí u studentů. Mezipředmětové vztahy odstraňují vědomostí a dovedností izolovanost v jednotlivých předmětech a umožňují jejich vzájemné prolínání. Jak již bylo řečeno, napříč vzdělávacími obory prochází průřezová témata formující hodnoty a postoje žáků. Ty se v primární řadě vyskytují v učebnicích *Way to Win* autorek Lucie

Betákové a Kateřiny Dvořákové splňující jako jediné zcela požadavky na komplexní vzdělání a rozvoj etických, morálních hodnot u studentů. Ze všech tří vybraných sad učebnic jsou jediné tvořené výhradně pro české studenty, kombinují při zadávání úkolů a vysvětlování gramatiky český a anglický jazyk. Jako jediné se specificky zaměřují na mezipředmětové vztahy. Učebnice *Project* autora Toma Hutchinsona a *Messages* autorů Diany a Noela Goodeyových a autora Milese Cravena jsou určeny pro studenty anglického jazyka na celém světě. Mezipředmětové vztahy se v nich ve značné míře také vyskytují, přestože nejsou jejich hlavním cílem.

2. 1. Way to Win

Učebnice *Way to Win* autorek Lucie Betákové a Kateřiny Dvořákové ze všech tří vybíraných sad nejlépe splňují požadavky mezipředmětové spolupráce v učebnicích anglického jazyka. Průřezová témata jsou prezentována prostřednictvím úkolů na lištách, které jsou v českém jazyce. To znamená, že žákům jsou prezentovány informace z ostatních předmětů systematickým způsobem, mohou je pochopit, zpracovat a navazovat na ně další látku. Je odstraněna poznatková roztříštěnost a studenti mají možnost si postupně vytvářet ucelenou představu o životě kolem sebe. Obohacují se po stránce znalostní, estetické a etické. Učebnice jsou určeny výhradně pro české studenty. Hlavní cíl učebnic je cíl mezipředmětové spolupráce na pozadí anglického jazyka. Studenti jsou podporováni, aby komunikovali v anglickém jazyce o běžných situacích např. ve třídě.

Pro udržení větší koncentrace studentů se střídají témata a aktivity. Učebnice nabízí také zajímavé informace pro zpracování referátů. Barevné a poutavé obrázky, fotografie,... umožňují žákům vytvořit si jasnější představu o dané skutečnosti a rozšiřovat slovní zásobu.

Nezapomíná se ani na tvořivé projekty. Zvířátka na lištách představují průvodce každou tématickou oblastí.

V učebnici se rozvíjí následující jazykové prostředky:

Slovní zásoba:

Ta se rozšiřuje prostřednictvím cvičení *word watch*, souhrn slovní zásoby je abecedně seřazen na konci každé lekce, slovní zásoba ze všech lekcí je umístěna na konci knihy.

Gramatika:

Studenti si osvojují gramatiku prostřednictvím induktivní metody. To znamená, že sami přichází na danou gramatickou konstrukci a její význam prostřednictvím jazykového materiálu. V sekcích *look back a looking at language* se pravidelně dodržuje výše zmíněný postup. Na konci každé lekce je závěrečné shrnutí gramatiky v českém jazyce. Gramatika se procvičuje na drilových a komunikativních cvičeních (*now you*).

Výslovnost:

Výslovnosti se věnují především tzv. *sounds*. Procvičování výslovnosti navazuje na probíranou gramatiku, jsou začleněna také perceptivní cvičení.

Fonetická transkripce:

Mezinárodní transkripce je použita v lekci, v souhrnném slovníčku na konci lekce se objevuje i zjednodušená transkripce. Ve zjednodušené transkripci se využívají znaky české abecedy.

V učebnici se dále rozvíjí následující řečové dovednosti:

Poslech:

Poslech se procvičuje hlavně prostřednictvím cvičení označených jako listening.

Mluvení:

Žáci zpočátku reprodukují slyšené např. přehrávají role z dialogů a později mluví sami např. o sobě.

Čtení a psaní:

Studenti se učí porozumět obecné podstatě textu, ale také vyhledávat konkrétní informace.

U psaní se nejdříve uplatňují řízené aktivity (kopírování základních modelů) a poté volnější (vypravování,..).

V učebnicích se vyhrazuje také prostor pro realie anglicky mluvících zemí, České republiky a jejich vzájemnému srovnávání. Studenti budou umět představit svoji zemi cizincům. Díky multikulturnímu charakteru Velké Británie se studenti seznámí také s jinými kulturami.

Kompletní sada představuje učebnice od šestého do devátého ročníku, pracovní sešity a nahrávky pro studenty, příručky a nahrávky pro učitele.

2. 2. Messages

Messages je nová čtyřdílná řada učebnic určená žákům druhého stupně základních škol a víceletých gymnázií autorů Diany Goodeyové, Noela Goodeyho a na třetím díle spolupracoval další autor Miles Craven. Učebnice byla vydána Cambridge University Press

poprvé v roce 2005 a následně v roce 2006. První díl předpokládá, že studenti se již seznámili s anglickým jazykem na prvním stupni, ale přesto začíná od úplných začátků s tím, že tempo je trochu rychlejší. Učebnice jsou rozčleněny do šesti celků (modulů) ve dvou částech. První část poskytuje osvojení si znalostí týkajících se gramatiky a slovní zásoby a druhá část umožňuje jejich začlenění do konverzace.

Novou slovní zásobu i gramatiku si studenti osvojují postupně ve třech po sobě jdoucích stupních v různých cvičení, poutavých aktivitách a mluvení. Jednotné téma na konci každého modulu se rozpracovává do celoročního projektu. Cíl projektu je komunikativní, studenti budou schopni se v jednoduché angličtině správně gramaticky vyjádřit.

Poslech se procvičuje prostřednictvím nahrávek, studenti mají zavřené učebnice a snaží se porozumět textu, nemusí rozumět doslova, ale mají se zaměřit na klíčové věty. Slabší studenti mohou sledovat text spolu s poslechem. V učebnicích se objevují různé druhy poslechu např. telefonní rozhovor, programy v rádiu,...

Gramatika se prezentuje nejdříve na článku induktivní metodou, studenti mají sami přijít na správný tvar daného gramatického jevu. Poté následuje vysvětlení gramatiky a aplikace v cvičeních. Na konci každé lekce jsou další gramatická cvičení zahrnující úroveň KET. Na konci každého modulu je přehled probrané gramatiky.

Slovní zásoba se spirálovitě opakuje v každé lekci, rozšiřuje se především v tzv. matching activities, studenti jsou podporováni, aby pracovali se slovníkem.

Aktivity zapojující **výslovnost** odpovídají vždy úrovni jazyka dané lekce.

Studenti mají dostatek prostoru pro rozvoj **mluvení**. Jsou podporováni, aby ve své řeči opakovali klíčová slova a klíčovou slovní zásobu. Studenti mají příležitost v každém stupni dané lekce formou konverzace procvičit, co nového se naučí z angličtiny. Konverzace se uskutečňuje např. prostřednictvím dialogů, hraní rolí, pokládání otázek,..

Psaní si žáci procvičují prostřednictvím krátkých úryvků až po jednoduché příběhy. Nejdříve si sestaví krátký koncept, než začnou psát konečnou práci.

Čtení se procvičuje v každé lekci prostřednictvím různých druhů textu např. novinový článek, recenze na knihu,...Studenti si nejprve přečtou text jednou, aby pochopili obecný význam textu a při druhém čtení se zaměří na detaily, procvičují si skimming a scanning. V každé lekci jsou další texty určené k procvičování čtení a pobavení studentů. Výrazné a pestré barvy oddělují od sebe jednotlivé kapitoly a cvičení. Vtipné ilustrace, zajímavé obrázky a poutavé fotografie zvyšují zájem studentů o probíranou látku a zároveň rozšiřují slovní zásobu. Prostřednictvím poutavých témat a aktivit vzbuzuje učebnice u studentů zájem o cizí jazyk a vede je k samostatnosti. Komunikace v anglickém jazyce je podporována již od prvních hodin. Studenti si nejdříve osvojují každodenní jazyk a učí se komunikovat o sobě, své rodině,... Mezipředmětové vztahy jsou začleněny do jednotlivých cvičení, ale i tématických článků objevujících se v každé kapitole. Učebnice se ale specificky nezaměřuje na integraci mezipředmětových vztahů. Jejím hlavním záměrem je, aby si cizojazyční studenti osvojili anglický jazyk komunikativní formou.

Celou sadu tvoří čtyři díly zahrnující učebnici, pracovní sešity a nahrávky pro studenty a příručky, nahrávky pro učitele.

2. 3. Project

Kompletní sada učebnic se skládá ze čtyř dílů představující úroveň 1- 4. První díl je pro úplné začátečníky a pátý díl rekapituluje a procvičuje znalosti ze všech předešlých úrovní. Každá úroveň má učebnice a pracovní sešity pro studenty, ale také nahrávky a příručky pro učitele. Cílem učebnice je naučit studenty anglický jazyk v rámci komunikativního přístupu za využití např. role play, project work, task-based methodology,...

Osvojování si jazykových prostředků v *Projectu*:

Při vysvětlování **gramatiky** se uplatňuje kognitivní přístup. Studenti si přečtou článek, který zároveň zahrnuje novou slovní zásobu. Hledají celé věty, ve kterých se objevuje nová gramatická konstrukce, pokusí se vysvětlit pravidla probírané gramatiky a poté si ji procvičí na kontrolních cvičeních. Po osvojení si nové gramatiky ji studenti procvičí v task-based aktivitách. Každá lekce obsahuje novou gramatiku a **slovní zásobu** začleněnou do článků. Ve **výslovnosti** se procvičují určité důležité prvky nutné pro přesné a správné mluvení v anglickém jazyce např. rozdíl mezi krátkými a dlouhými samohláskami,...

Řečové dovednosti:

1. **mluvení** si studenti procvičují, jak již výše jsem se zmínila na vytváření projektů, hraní rolí, řešení úkolů,...
2. **čtení** se vyučuje na textech integrující každodenní jazyk v běžných rozhovorech.

3. **poslech** je rozfázován do několika stupňů. Studenti na základě otázek a rozhovorů jsou vtaženi do kontextu a snaží se předpokládat obsah děje. Poslech je pro studenty méně náročný a motivováni předešlými aktivitami, mohou více soustředit pozornost na obsah poslechu. Většinou dostanou určitý úkol, který musí vyřešit během poslechu.

Učebnice se snaží se také pobavit, např. prostřednictvím fotografií, ilustrací, a se svou tematikou přiblížit žákům zájem o anglický jazyk.

4. **psaní** se nejčastěji procvičuje jako součást řešení určitého úkolu či problému.

3. Kritéria výzkumu

Podle požadavků Rámcového vzdělávacího programu jsou vzdělávací obory rozděleny do devíti vzdělávacích oblastí. Z výzkumu jsem vynechala vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, protože je určena pouze pro první stupeň základního vzdělávání. Dále do výzkumu nebyla začleněna vzdělávací oblast Člověk a svět práce, protože se soustředí z velké části na praktickou realizaci své činnosti v terénu, její teoretickou část jsem rozčlenila do ostatních vzdělávacích oblastí. Analýze nebyly podrobeny předměty fyzika a chemie, protože se integrují do učebnic anglického jazyka ve velice marginální míře, z důvodu jejich úzké odborné vyhraněnosti a značné obtížnosti. Z doplňujících vzdělávacích oborů jsem dramatickou výchovu přiřadila do vzdělávací oblasti Umění a kultura k hudební a výtvarné výchově, protože se vzájemně doplňují a podporují. Formují komplexní estetické cítění u žáka a proto předpokládám, že by bylo nevhodné dramatickou výchovu analyzovat v separátní vzdělávací oblasti. Dále jsem samostatně neanalyzovala vzdělávací oblast Člověk a zdraví, výchovu ke zdraví jsem začlenila do tématicky blízké biologie a tělesnou výchovu jsem

přiřadila do vzdělávací oblasti Umění a kultura, protože hudba podněcuje k pohybu, lidé tančí, cvičí, protahují se,...do rytmu určité hudby. Spatřuji v obou předmětech určité propojení, návaznost a spolupráci, to je důvod proč jsou integrovány a analyzovány v rámci jedné vzdělávací oblasti.

Ve svém výzkumu jsem se zaměřila na skutečnost, do jaké míry se povinná látka z jednotlivých předmětů, pro druhý stupeň základní školy, objevuje ve vybraných sadách učebnic anglického jazyka a jestli přináší komplexní charakter vzdělávání. Učivo každého vzdělávacího oboru je rozčleněno do dílčích tematických celků. Analyzovala jsem integraci vzdělávacího oboru do vybraných učebnic celkově a nesledovala jsem míru začlenění jeho jednotlivých tematických celků, proto nejsou vybírány pokaždé příklady ze všech tří sad, aby nedocházelo k dílčímu porovnávání pouze v rámci jednotlivých tematických okruhů daného předmětu. Zaměřila jsem se zvláště na jednotlivé předměty, sledovala jsem jaký znalostní, estetický, morální a kulturní vliv mají na žáka. V šesté, sedmé a osmé třídě studenti prochází významnou biologickou i psychickou proměnou. Vytváří si nové postoje ke světu a formuje se jejich charakter. Jsou zmateni děním kolem a nevyznají se ani sami v sobě, proto hledají pevné jistoty a body, o které se mohou opřít. V tomto citlivém období jsou snadno zranitelní a lehce podléhají vnějším vlivům, proto významnou úlohu představují mezipředmětové vztahy, které studenty vychovávají a vzdělávají. Vzájemný poměr a úspěšnost obou složek je sledována ve výzkumu.

Analýza výzkumu vychází z následujících vzdělávacích oborů:

Výchova k občanství

Dějepis

Zeměpis

Přírodopis

Hudební výchova

Výtvarná výchova

Dramatická výchova

Tělesná výchova

Matematika a její aplikace

Informační a komunikační technologie

4. Analýza zkoumaných předmětů

4. 1. Výchova k občanství

Podle RVP ZV patří předmět výchova k občanství do vzdělávací oblasti Člověk a společnost a je rozdělen do pěti tématických celků: člověk ve společnosti; člověk jako jedinec; stát a hospodářství; stát a právo; mezinárodní vztahy, globální svět.

Míra integrace povinného učiva výchovy k občanství je ve všech třech sadách učebnic různá. Všichni autoři si uvědomují choulostivost, citlivost, zmatení, ale také značná rizika, kterými studenti prochází ve svém dospívání. Snaží se je směřovat pozitivním směrem v jejich budoucím vývoji, vysvětlují jim právní uspořádání státu, ale také jim osvětlují fungování mezilidských vztahů. Cílem učebnic je samozřejmě naučit anglický jazyk, ale také vychovat z dětí mladé slušné lidi, kteří jsou odpovědní za své chování a uvědomují si jeho dopad a vedou smysluplný, hodnotný život.

Ve všech třech sadách učebnic se studenti seznamují se životem ve škole, s pravidly, normami,... Toto téma je studentům přiblíženo v učebnicích *Project* např. prostřednictvím rozhovorů dospívajících dětí obohacených o fotografie a ilustrace s komickým nádechem. Fotografie ze školního a běžného prostředí, které umocňují vztah probírané látky s realitou, jsou také v učebnicích *Messages* a *Way to Win*. Obrazový materiál pomáhá rozvíjet jazykové prostředky např. slovní zásobu a prostřednictvím dialogů si studenti procvičují čtení a mluvení. Autoři všech učebnic osvětlují důležitost a význam vzdělávání např. v textech,

dialozích, pokládáním otázek,...,ale také vedou žáky k samostatnosti např. vypracováváním projektů, zadáváním nejrůznějších úkolů,... Především učebnice *Way to Win* informují žáky o jejich právech a povinnostech. Úkoly a otázky spojené s touto tematikou se vyskytují hlavně na liště jako průřezové téma, ale jsou také integrovány do textu. *Project* a *Messages* zanedbaly studentům zdůraznit, že pokud se jim děje bezpráví, mají odvolání. Všichni se shodují, že funkcí školy není studenty pouze vzdělávat, ale také vychovávat. „Jaký dokument určuje pravidla chování ve vaší škole?“ (Way to Win 6, 21) „Imagine your ideal school. Think of some rules for it. What must or musn't the pupils, teachers and parents do? Write your rules.“ (Project 3, 67) Studenti si procvičují z jazykových dovedností gramatiku modálních sloves v pozitivním a negativním tvaru v oznamovací větě jako např. *must* a *musn't*, ale také *can* a *can't*, *may* a *may not*, *should* a *shouldn't*, *would* a *wouldn't*, *could* a *couldn't*. Z řečových dovedností si procvičují poslech (prostřednictvím názorů druhých studentů) a mluvení, kdy vypráví o své ideální škole.

Zkoumané učebnice přibližují žákům důležitost studia anglického jazyka např. v textech, pokládáním otázek, čtením rozhovorů,... „Angličtina je pro tebe jedním ze školních předmětů. Dokážeš, ale říci proč se vlastně angličtinu učíš?“ (Way to Win 6, 8) V *Messages* se také okrajově objevuje vzájemná propojenost světa a myšlenka rozvíjení kosmopolitního ducha „...Living in an international world...“ (Messages 3, 109) „Ask your friends about using English, for example: Do you think English is useful? When do you use English? Have you got any English speaking friends?“ (Messages 3, 11) Z jazykových prostředků se žáci na tomto tématu učí vytvářet otázku v přítomném čase prostém inverzí u slovesa *to have got*, ale také pomocí slovesa *do*, procvičují si přítomný čas prostý ve svých odpovědích, z řečových dovedností si procvičují mluvení a poslech prostřednictvím pokládání otázek a formování odpovědí svých spolužáků.

Prostřednictvím učebnic *Way to Win* se žáci zajímají o svou obec, region, kraj. Seznamují se s důležitými institucemi a se zajímavými a památnými místy. Nejsou opomenuti významní rodáci a místní tradice. Nevynechává se ani ochrana kulturních památek, nejrůznějších přírodních objektů a majetku. Informace týkající se výše zmíněné tematiky jsou umístěny především na liště. „V jaké pražské budově sídlí Národní knihovna České republiky? Zjisti, jaké služby poskytuje knihovna v místě tvého bydliště.“ (Way to Win 7, 72) „Zjisti jakou otevírací dobu mají zajímavá místa ve vašem okolí, jaké je tam vstupné.“ (Way to Win 6, 81) „What can you show people in your town or village? Are there any interesting places?...From Prague you can go to other interesting places all over the country...you can visit the dinopark in the Pilsen ZOO or you can enjoy swimming or...“ (Way to Win 6, 35) Z jazykového pohledu se v textu procvičuje modální sloveso *can* v otázce a v oznamovací větě, studenti se učí porozumět jednoduchému textu a reprodukovat ho, procvičují si mluvení.

V učebnicích *Project* a *Messages* se popisuje nebo porovnává česká památka s další památkou v jiné zemi, stejně je tomu s místními tradicemi a rodáky, zdůrazňují se významné tradice, zvyky a osobnosti dané země a ne pouze regionu. Učebnice nejsou určeny výhradně pro české studenty a není tedy možné, aby se více věnovaly otázkám vztahujícím se k národnostnímu uvědomění jednotlivých zemí. Ojedinele, ale můžeme objevit otázku, která se táže na místo bydliště žáka např. „Are there any famous old buildings in your town? What do you know about them?“ (Messages 3, 79) Jazykový cíl se zaměřuje na formování krátkých vět vztahujících se k okolí, kde žák žije, procvičuje se mluvením, gramatika – přítomný čas prostý.

Opět téměř výhradně ve *Way to Win* studenti konverzují na téma vlastenectví a vlast. Dozvídají se o památných místech, významných osobnostech, ale také o tom, co nás proslavilo. Toto téma je zaintegrováno např. do článků. *Project* a *Messages* rozšiřují

studentům znalosti hlavně ohledně anglicky mluvících zemích, protože jak jsem se zmínila již výše, jsou určeny pro studenty z celého světa.

„Jaké zvíře je zobrazeno na malém státním znaku naší země?“ (Way to Win 6, 60) „... The capital of the country is Prague. You can see it on the map. Prague is very beautiful. You can visit a lot of places of interest there, for example the Old Town, the Charles Bridge and the Prague Castle. You can also go shopping in Wenceslas Square....you can see a film in one of the many new Prague cinemas. From Prague you can go...“ (Way to Win 6, 35) Jazykový cíl se zaměřuje na procvičení modálního slovesa *can* v kladném tvaru v oznamovacích větách, z řečových dovedností si studenti procvičují mluvení – např. reprodukcí textu.

Zkoumané učebnice osvětlují význam dodržování tradic a svátků, aby studenti získali vztah k rodné zemi a kulturnímu dědictví. Též se učí, především ve *Way to Win*, o významných dnech, státních svátcích a státním symbolu. „Od září do listopadu se v České republice slaví několik státních svátků. Díky nim máme i volné dny. Které svátky to jsou? Co si jimi připomínáme?“ (Way to Win 7, 23) „Sobota je dnes volný den. Bylo tomu tak ale vždy? Zeptejte se svých rodičů?... It's Saturday tomorrow. Ben is thinking about his day. Choose the right form of have to. Fantastic! I (have to/don't have) to go to school tomorrow. My poor dad (has to/doesn't have to) start work at 6.00...“ (Way to Win 7, 28) Jazykový cíl - studenti si procvičují sloveso *have to* v pozitivním a negativním tvaru v oznamovacích větách.

Výchova k občanství představuje studentům rozmanitost kulturních projevů, kulturních tradic a kulturních hodnot, které se vyskytují ve všech třech sadách učebnic v hojné míře. Autoři si uvědomují, že není možné izolovat jazyk od prostředí a způsobu života lidí, ze kterého vzešel. „Podávají si Britové při setkání ruku? A líbají se na tvář? Zjisti to a srovnej se zvyklostmi u nás nebo v jiných zemích.“ (Way to Win 6, 11)

V analyzovaných učebnicích se dále porovnávají kulturní zvyky v anglicky mluvících zemích. „How many differences between Britain and the USA can you find? Match the American words under the pictures with the British words in the list: trainers, biscuits, pavement, sidewalk, cookies, sneakers,..(Messages 3, 124) Jazykový cíl – procvičování a rozšiřování slovní zásoby, porovnávání rozdílné slovní zásoby britské a americké angličtiny.

„The Richmond family left their home two years ago. They went to live in Los Angeles. We asked them about the differences between their old life in Britain and their life in the USA. When we lived in Cardiff...“ (Messages 3, 125) Jazykový cíl – procvičování minulých tvarů pravidelných a nepravidelných sloves, schopnost porozumět jednoduchému textu, z řečových dovedností si studenti procvičují mluvení prostřednictvím porovnávání kulturních rozdílů v Americe a ve Velké Británii.

Je patrný fakt, že daný předmět formuje postoje žáka k odlišným národům a kulturám. Učebnice *Project* a *Messages* se koncentrují v první řadě na anglicky mluvící země. To ošem neznamena, že se v nich nevyskytují články a nekonverzuje se o jiných zemích, ale mají minoritní zastoupení.

„Share your ideas. Imagine you're going to Africa. What do you think life will be like there?..I'll see some fantastic animals...“ (Messages 3, 60) Jazykový cíl se soustředí na procvičení budoucího času prostého v pozitivním a negativním tvaru např. vyjadřováním svých názorů,...

Především *Way to Win* rozšiřují studentům obzor o okolní svět, vedou je k zamyšlení nad způsobem života v naprosto odlišných státech. Přestože nemluví anglicky, mohlo by se zdát, že nemáme s nimi nic společného, ale autorky bourají územní a myšlenkové hranice a vytváří představu o společnosti jako celku, kde si všichni mohou být navzájem prospěšni a předávat si

své znalosti, dovednosti, zkušenosti, poučit se ze způsobu chování. Prostřednictvím např. informací na liště, textů,... studenti získávají potřebné vědomosti, které si dále třídí doplňujícími otázkami a popřípadě i následnou konverzací. Procvičují si mluvení prostřednictvím seznamování se s odlišnými kulturami, jejich porovnáváním,....

„V některých kulturách např. v Indii, ale i v Japonsku je stále zvykem, že se některá manželství uzavírají na základě domluvy mezi rodinami. Přemýšlejte o tom, jaké to asi je vzít si někoho bez lásky, ale protože to tak určili?“ (Way to Win 8, 47) „Mexická kuchyně je po světě dobře známá. Čím je typická ? Pokuste se zjistit, co se skrývá pod názvy tacos, enchiladas a chili con carne. Byl(a) jsi někdy v mexické restauraci?“ (Way to Win 8, 67)

Výchova k občanství učí žáky pracovat v kolektivu, umět vycházet s ostatními, přijímat mezi sebe nové lidi a nikoho nediskriminovat. Z rozboru vyplývá, že žádná z vybraných učebnic neopomíjí důležitost harmonických vztahů v kolektivu a schopnost umět vycházet s vrstevníky. „Hi, Justin. Who’s that girl over there? I don’t know. I think she’s new here. She’s very nice... Vicky, this is Kelly. She’s new here and she’s going to be in classe 9K with you. Could you take her to the classe room, please?...“ (Project 3, 8) Jazykový cílem je porozumět jednoduché konverzaci a umět svými slovy reprodukovat obsah.

„Máte také v tomto školním roce nového spolužáka nebo spolužačku? Zamysli se nad tím, jaké je to zapojit se do nového prostředí. Jak můžete pomoci?“ (Way to Win 7, 16) “Tony a Leroy napálili Megan, která ještě nevěděla, jak to ve škole chodí. Pokud je však nějaký žák ve škole opakovaně zesměšňován či dokonce týrán jinými spolužáky, je to závažný problém. Víš, jak se nazývá?...Megan and Diane’s first day. What did Megan say? Use: bought, found, lived, moved, went. We...near Angor. I...to a small school....“ (Way to Win 8, 11) Jazykový cíl – procvičení minulého tvaru pravidelných a nepravidelných sloves.

Ve výchově k občanství se studenti učí snášenlivosti, toleranci, chápání druhého jedince a jsou vedeni k celkové kultivaci svojí osoby. Rasismus, xenofobie, nesnášenlivost a usurpátorství je způsobeno nedostatečným vzděláním a špatnou výchovou. „Se šikanou se setkáváme i v českých školách. Zamysli se nad její příčinou. Najdi ve slovníku, jak se šikana řekne anglicky.“ (Way to Win 8, 60)

Špatná informovanost a negativní vlivy okolí vedou k formování mylných názorů. Obávám se, že učebnice *Project a Messages* zcela nesplňují podmínky, aby odstranily předsudky mezi žáky a neumožňují odstranit chybné myšlenkové stereotypy, které si mnohdy děti přinášejí z rodiny. Zastávím názor, že pro budování tolerance a snášenlivosti mezi studenty nestačí pouze stmelovat rasy prostřednictvím obrázků a fotografií nebo drobným článkem prezentujícím odlišnou kulturu. Je nezbytné pokládat studentům úkoly, diskutovat s nimi a zamýšlet se nad danou problematikou, tak, jak k tomu směřují učebnice *Way to Win*. Např. „V souvislosti s tématem přistěhovalců se často hovoří o rasové diskriminaci a xenofobii, co tyto termíny znamenají?“ (Way to Win 8, 48)

Výchova k občanství poskytuje studentům globální pohled na okolní svět. Učí je snášenlivosti a schopnosti vycházet s druhými lidmi. Studenti si musí uvědomit, že každý člověk má právo na život stejným dílem.

Výchova k občanství vede studenty také k úctě k rodině. Žádná z učebnic neopomíjí význam rodiny a prostřednictvím článků, úkolů, ale i projektů zdůrazňují její důležitost. Učí žáky, aby uměli ocenit lásku, obětavost a péči rodičů a nebrali ji za samozřejmou věc a dokázali ji též oplácet. Např. „Pomáháš doma rodičům? Zamysli se nad tím, jestli jsou ve vaší rodině domácí práce rozděleny spravedlivě mezi všechny členy rodiny. Co je tvój povinností?“ (Way to Win 6, 36) „Draw a family tree. Add some pictures of the people.“ (Project 3, 23) „...Word building: families. What are the missing words. Grandfather and....., mother and.....,son

and....,sister and.....,husband and...” (Project 3, 13) Jazykový cíl – zaměřuje se na slovní zásobu týkající se členů rodiny.

Autoři vybraných učebnic vedou studenty k pochopení důležitosti společně strávených chvil v rodinném kruhu. „Do you spend more time with your family or your friends? What sort of things do you do with them? ...People in Britain move house a lot. Many people don't live in the town where they grew up, because they move to another places to get a job. This means that's it's quite common for people to live a long way away from their grandparents or aunts or uncles. Grandparents don't normally live in the same house as their children and grandchildren“...(Project 3, 22) Jazykový cíl je procvičení přítomného času prostého v záporném a kladném tvaru v oznamovacích větách, studenti se také učí pokládat otázky pomocí slovesa *do/does* a sestavovat jednoduchá sdělení týkající se života v rodině.

Náplní výchovy k občanství je také seznamovat studenty s autoritami spojenými s řízením státu a učit je chápat pojetí spravedlnosti v demokracii, poznávat podstatu právního státu. Dané téma neopominuly zapojit do svých učebnic autorky *Way to Win* „Co znamená, když se řekne, že žijeme v demokratické společnosti?“ (Way to Win 8, 80) Žáci si musí uvědomit, že demokracie není jednou pro vždy daná, ale že je nutné se o ni soustavně starat po celé generace a nedopustit její pád. Děti poznávají svoje povinnosti, ale i práva. V této oblasti selhávají *Project* a *Messages*. Nestačí pouze porovnávat život v České republice a na jiném místě. „Think about the sort of life you and your friends have. Write a short description for someone who lives in another country. My name's Carlos. I live in Spain I go to school in Valencia. We don't wear a uniform to school. In our free time...” (Messages 2, 15) Jazykový cíl – přítomný čas prostý, jednoduchým způsobem se učí formulovat gramaticky správná jednoduchá sdělení.

Výchova k občanství připravuje studenty do života. To znamená, že je vede k praktickému využití získaných poznatků, rozvíjení schopností, dovedností, využití osobnostního potenciálu. Aplikovat teorii do praxe se pokouší všechny učebnice. Žáci si osvojují určité dovednosti a znalosti prostřednictvím cvičení, článků, projektů a úkolů, ale musí je umět použít také v reálném životě. Všechny učebnice poskytují prostor pro vytváření modelových situací, na kterých se studenti trénují. Např. „V českém jazyce budete probírat, jak správně vyplnit formulář. Dokážeš doplnit správně informace i do dotazníku anglického?“ (Way to Win 6, 6) „Které číslo bys vytočil(a), kdyby ses potřeboval(a) dostat na policii?“ (Way to Win 6, 57) „V jakých výjimečných situacích voláme na telefonní číslo 150, 155, 158, 112?“ (Way to Win 7, 39) „Zopakuj si, jak poskytnout I. pomoc při úrazech. Vyhledej si informace např. na internetových stránkách zdravotnické záchranné služby“ (Way to Win 7, 40) „.....A person has got a problem. That woman's fainted! She looks terrible! What should we do? I think we should call an ambulance. I'll ring 999. You shouldn't leave her on the ground...“ (Messages 3, 96) Jazykový cíl – procvičení modálního slovesa *should* v pozitivním a negativním tvaru, v otázce a oznamovací větě, učí se reagovat v problematických situacích.

Další náplní probíraného předmětu je vést žáky ke smysluplnému vyplnění volného času, který je v hojné míře integrován ve všech řadách učebnic. Např. „Čteš si ve volném čase? Jaké knížky máš rád(a) (romantické příběhy, detektivní příběhy, poezii, horory, apod.)...“ (Way to Win 6, 68) „Key vocabulary interests and activities. Match the words with the pictures: sport, art, computer games, science...“ (Messages 1, 17) Jazykový cíl se zaměřuje na rozšíření slovní zásoby týkající se nejrůznějších volnočasových aktivit.

Míra integrace volného času v učebnicích je dosti rozsáhlá. Důvodem by mohlo být, že se studenti učí o něčem, co je baví, jsou tedy značně motivováni k výuce a mají menší problém osvojit si slovní zásobu.

Pokud se děti nudí, snáze se stanou členy party delikventů a je zde nebezpečí, že mohou propadnout alkoholu, drogám, začít krást, chovat se agresivně,...Proto zkoumané učebnice anglického jazyka učí žáky pracovat s volným časem a umět ho smysluplně využívat. Je prezentován jako doba relaxace a zábavy. Předkládají řadu návrhů, jak ho trávit např. aktivně četbou, sportem, rozvíjením dalších zájmových činností,... .., „What do you do in your free time? Read about what British teenagers do. Compare it to your own country. ..A lot of teenagers in Britain do activities in their free time. Some popular things are sports, playing a musical instrument and going to dance classes. There is a sports centre in most towns. Schools usually organize some activities, too, and most of them have sport teams...“ (Project 4, 22) Jazykový cíl – procvičování přítomného času prostého, naučit se konverzovat o svých zájmech a aktivitách.

„Work with a friend. Ask and answer questions about other interests. Are you good at football? Are you interested in animals? Tell class about your friend. Paul's good at football. He's interested in cars, but he isn't interested in animals.“ (Messages 1, 17) Jazykový cíl se zaměřuje na procvičení vazby *to be good at* a *to be interested in* v pozitivním a negativním tvaru v oznamovací větě a v otázce.

Obsah učiva výše zmiňovaného předmětu podle RVP zahrnuje také plány a cíle, životní perspektivy, formuje žákovu vůli a osobní kázeň při seberozvoji. Tomuto tématu je velice blízký vzdělávací obor Člověk a svět práce, proto jsem jeho tematický celek Svět práce, který pojednává o povolání lidí, výběru profese, povinnostech a odpovědnostech zaměstnanců a zaměstnavatelů,... integrovala do výchovy k občanství.

Autoři *Project* a *Messages* věnovali dostatek prostoru nejrozličnějším povoláním. Popisují je a seznamují studenty s jejich náplní. Ve *Way to Win* není přímo kapitola, která by se věnovala jednotlivým povoláním, jsou popisována v rámci jednotlivých článků a témat v kapitolách.

„Listen and repeat the names of these jobs. A lorry driver, a pilot, a secretary,..“ (Project 4, 13)

Jazykový cíl se zaměřuje na rozšíření slovní zásoby a porozumění autentickému poslechu.

„Match the words with the pictures. Builder, waitress, farmer...“ (Messages 2, 39) Jazykový

cíl se zaměřuje na rozšíření slovní zásoby týkající se povolání.

4. 2. Dějepis

Dějepis patří podle RVP ZV do vzdělávací oblasti Člověk a společnost a učivo obsahuje následující témata: člověk v dějinách; počátky lidské společnosti; nejstarší civilizace. kořeny evropské kultury; křesťanství a středověká Evropa; objevy a dobývání. počátky nové doby; modernizace společnosti; moderní doba; rozdělený a integrující se svět.

Podle značné míry integrace dějepisu ve všech třech vzorcích učebnic lze vyvozovat, že autoři si uvědomují jeho význam v ovlivňování přítomnosti a budoucnosti. Začleňují dějepis zpět do učebnic anglického jazyka, aby si studenti rozšířili své znalosti o historii, poučili se a pokusili se jednat lépe. Z výzkumu je patrné, že ve všech analyzovaných učebnicích řada článků, dialogů, projektů, úkolů, doplňujících otázek, obrázků,...reflektuje minulost. Např. „Think of differences between people today and the Pilgrim Fathers. Share your ideas, then write at least four sentences....The pilgrim Fathers didn't have televisions. Their lives were very hard...“ (Messages 1, 127) Jazykový cíl se zaměřuje na procvičení minulého času prostého v záporu a kladném tvaru v oznamovacích větách, z řečových dovedností se procvičuje mluvení – studenti vyjadřují své představy o lidech dnes a srovnávají jejich

chování, charakter,...s otci poutníky a zároveň si zdokonalují poslech, shrnutím názorů na papír si procvičují psaní.

„Imagine you were a teenager in the 13th century. Work with a friend and complete the conversation. Were you and your family rich? What was your house like? Was there a school in your village?...“ (Messages 2, 59) Jazykový cíl – procvičování minulého času prostého v otázce a v oznamovací větě (odpovědi studentů), prostřednictvím konverzace se zdokonalují v mluvení a poslechu.

Žák se učí z minulosti podle RVP předejít konfliktům, válkám, urovnávat spory, řešit patové situace, vyjednávat s nepřítelem, umět komunikovat s okolím, vytvářet si přátele a spojence,... vybraní autoři se snaží vychovávat také prostřednictvím historie, protože jak tvrdí Čapek (1985), kdo nemá minulost, nemá ani budoucnost, což je jistě nezbytné zdůrazňovat následujícím generacím.

“What is the difference between Britain and England? Do you know?...In the sixteenth century, England, Scotland and Wales became Protestant countries. Ireland, however, remained Catholic. Elizabeth I sent Protestants to live there. Most of these Protestants came from Scotland and they went to Ulster, the north-eastern corner of Ireland. The Irish were not happy in the United Kingdom...There has been a lot of trouble in Northern Ireland in recent years,...“ (Project 4, 42) Jazykový cíl – procvičování minulého času prostého nepravidelných sloves v pozitivních oznamovacích větách, učí se porozumět informacím v jednoduchém textu, procvičují si také reprodukci textu.

V dějepise se studenti seznamují s jednotlivými epochami historie např. s antikou, se středověkem, s renesancí a humanismem, s barokem, s osvícenstvím, s moderní dobou,... Je samozřejmé, že učebnice nemohou obsáhnout všechny epochy a také to není vůbec nutné.

Vybírají si pouze některé z nich a na ně navazují cvičení, úkoly a projekty. Například v Messages 2 je jeden článek rozdělen do pěti historických epoch: 10,000 BC, 2,000 BC, 110 AD, 1200, 1820. Nebo Project 4 integroval do jednoho z článků a úkolů dobu kamennou. „What do you know about the Stone Age?...They weren't looking at the body of a modern climber. This was body over 5,000 years old. They were looking at a man from the Stone Age...What was he doing in the mountains? How did he die? Did he fall or did somebody kill him? ...He was probably taking his sheep and goats into the mountains when he died...He was also carrying...“(Project 4, 26) Jazykový cíl – procvičování minulého času prostého a průběhového v pozitivním a negativním tvaru v otázce a oznamovací větě, odpovídáním na otázku si studenti procvičují mluvení.

Úkolem historie je rozeznávat kladné hodnoty v životě člověka a ukazovat, jak se formoval vývoj společnosti. Žák poznává své kořeny, svůj původ, aby si uvědomil, jak jeho předkové museli bojovat a čím vším byli nuceni projít, aby dnes mohli žít v demokratickém státě. Získává úctu ke svým předkům a vytváří si vztah ke své vlasti, městu, obci. Např. „Víš něco zajímavého o minulosti své obce? Zkus vyhledat staré pohlednice a obrázky a anglicky porovnat, jak ulice vypadaly tehdy a jak vypadají nyní.“ (Way to Win 6, 80) „Znáš ze svého okolí nějaký tajemný příběh? Je u vás známá nějaká místní pověst?“ (Way to Win 6, 77)

Časové a prostorové události se vztahují v *Project* a *Messages* na anglicky mluvící země. „Who were the first Australians. What do you know about the first European settler?...The first Australians were Aborigines. They lived in Australia 50,000 years before the Europeans arrived, they killed many Aborigines and took their land...“ (Messages 3, 43) Jazykový cíl je zaměřen na procvičování minulého času prostého pravidelných a nepravidelných sloves

v pozitivním tvaru v oznamovacích větách, pochopit obsah textu a umět ho reprodukovat svými slovy, otázky položené na začátku článku povzbuzují studenty k mluvení.

Autoři všech tří druhů učebnic (v první řadě Way to Win) vedou žáky k tomu, aby si uvědomili kontinuitu vývoje lidstva se svým životem a činností na tomto světě. To znamená, aby se naučili chápat svou vlastní existenci v závislosti na minulosti. Např. „Zjisti, jak nejbližší našemu území se Římané dostali. Kdy to bylo? Kdy přišli na území Velké Británie? Jaký jazyk přinesli?“ (Way to Win 6, 76) „Po jaké historické události je pojmenováno Trafalgarské náměstí? Jakou úlohu při ní sehrál admirál Nelson? William T. Sherman byl významným americkým generálem v občanské válce, která je spíše známá pod jiným názvem. Víš jakým? O co v ní šlo? Po skončení této války se Sherman ještě vojensky angažoval v jiných bojích. Víš v jakých?“ (Way to Win 8, 36, 84)

4. 3. Zeměpis

Zeměpis spolu s biologií, chemií a fyzikou patří podle RVP do vzdělávací oblasti Člověk a příroda. Ve svém výzkumu jsem analyzovala pouze biologii a zeměpis. Vynechala jsem chemii a fyziku, protože se ve vybraných sadách učebnic vyskytují marginálně. Integrace fyziky a chemie do výuky anglického jazyka je vzácnější z důvodů obtížnosti a specifčnosti látky těchto předmětů. Např. pohyby těles, Pascalův zákon, částicové složení látek, chemické sloučeniny,...vyžadují odbornou slovní zásobu a dobrou orientaci v dané problematice. To znamená, že pro některé studenty mohou být fyzikální a chemické zákony probírané v

anglickém jazyce naprosto nepochopitelné. Nepochopení problematiky ve fyzice a chemii by limitovalo rozvíjení klíčových kompetencí anglického jazyka.

Zeměpis seznamuje studenty podle RVP např. se světadíly, oceány a makroregiony světa – zkoumají se vazby a souvislosti v přírodní, podnebné, jazykové, náboženské, sídelní a kulturní oblasti. Dále zeměpis zahrnuje podle RVP následující témata např. obyvatelstvo světa, globalizační společenské, politické a hospodářské procesy, krajinu, vztah přírody a člověka, Zemi jako vesmírné těleso, Česká republika atd.

Zeměpis učí studenty o krajině, která je kolem nich, v jejich zemi, ale také na jiných světadílech. Všechny zkoumané učebnice seznamují studenty s krajinou kolem nich prostřednictvím map, článků, fotografií, ilustrací,..Z této oblasti nelze žádné z učebnic nic vytknout. „Read Ana’s guide book, then make your own page about interesting places in your country. Explain how you can get to them from your home.“ (Messages 3, 47) Jazykový cíl se soustředí na porozumění textu a na písmné, správně gramaticky formované jednoduché věty, které se učí obměňovat.

„Write about your country.. Draw a map of your country. Here are some ideas. Can you add any more words to the list? Natural features: a cave, a valley, a cliff,...Means of communication: a bridge, a tunnel, a road,...Buildings: a tower, a skyscraper,..“ (Project 2, 60) Jazykový cíl – zaměřuje se na rozšíření slovní zásoby týkající se druhů dopravních prostředků, budov, přírodních jevů.

„Jak se jmenuje nejvyšší hora Walesu a jako má nadmořskou výšku? Je to nejvyšší hora Velké Británie?“ (Way to Win 8, 17) Učebnice *Project* zahrnují zeměpis do řady projektů, tvůrčím stylem motivují studenty, aby sami poznávali svět okolo sebe. Místy uplatňuje nápaditost a jistou hravost, kterou hodnotím velice pozitivně. Neprezentuje studentům nezáživně pouze články o tom, kde je nejvyšší hora na světě, kolik měří,... Např. „Draw a

map of your country. Find some picture of some interesting places... Label the most important cities, the longest river and the highest mountain. Find some pictures of some interesting places. Put them round your map..." (Project 2, 60) Jazykový cíl se koncentruje na sestavení jednoduchých vět týkajících se tématu, studenti si procvičují mluvení.

„What do you know about Australia? Write down two things about: the people, the animals, the climate, the cities.“ (Project 4, 42, 62). Jazykový cíl – se koncentruje na slovní zásobu vztahující se k vnitřní a vnější charakteristice lidí, zvířat, popisu podnebí a měst, procvičují si mluvení např. prostřednictvím sdělování informací o Austrálii.

Autoři vybraných učebnic nezapomínají seznámit studenty s jednotlivými přírodními oblastmi a podnebí. „Where are the North and South Poles? What's the weather like there?.. Robert Schumann loves travelling to different countries. When he was ten he travelled to the North Pole with his father. First, they travelled by plane to the base camp in Canada. Then they walked for four days to their final destination. The temperature was..." (Messages 1, 123) Jazykový cíl – je procvičení minulého času prostého pravidelných sloves a slovesa *to be* v oznamovacích větách, porozumění informacím v jednoduchém textu, procvičování mluvení odpovídáním na otázky.

„Look at the weather symbols. Put these words in the nouns column: rain, snow, clouds, wind,..“ (Project 4, 80) Jazykový cíl se zaměřuje na rozšíření slovní zásoby týkající se podnebí.

Studenti mají možnost se v učebnicích seznámit s časovými a geografickými pásy, střídáním ročních období. Např. „Na kolik časových pásem je Země rozdělena? Kolik hodin je právě teď v Londýně? Ze zeměpisu víš, kdy nastává jarní a podzimní rovnodennost, letní a zimní slunovrat. Řekni data anglicky“ (Way to Win 6, 23, 24) Jazykový cíl – se koncentruje na osvojení si číslovek, hodin a dat.

Studenti také ve všech učebnicích studují vesmír a hvězdy, Slunce a sluneční soustavu, Měsíc, Zemi a další planety. V integraci vesmíru do článků, cvičení,..vidím významný přínos, protože studenti dostanou možnost si uvědomit, že zeměpis nezahrnuje pouze planetu Zemi, ale také pojednává o prostředí mimo ni.

„Která souhvězdí nesou jména zvířat“? (Way to Win 6, 61).

„Journey into space. How many planets can you name? What can you say about them. Where would you like to go for your next holiday?.. If you like the sun, perhaps you might choose to go to the beach...You probably think you'll never be able to go on holiday in space, but in fact space tourism is already here – if you're extremely rich! If you want to go into space today, it will be very expensive...So perhaps the same thing will happen with space travel..It will have 64 rooms, each with a fantastic view...“ (Messages 3, 65) Jazykový cíl se zaměřuje na gramatiku budoucího času prostého, v článku se též procvičují podmínkové věty, porozumění textu. Úvodní otázky rozvíjí konverzaci a studenti si procvičují mluvení.

Vybrané učebnice vytváří prostor pro debaty o vzniku vesmíru, vzdálenosti planet a jejich pohybu např. se vysvětluje oběh Měsíce okolo Země a Slunce, pohyb Země okolo Slunce,...Také se objasňuje princip zatmění Slunce a Měsíce, proč se střídá den a noc. Utlačovaná v koutě není ani fantazie a žáci spekulují, jestli ve vesmíru existuje jiná civilizace.

„My main interest is astronomy-the study of the stars. When I was little, I always watched a programme called 'The sky at night'. There was a lot of information... I bought a new teleskop last week. Last night I got up at four o'clock because I wanted...“ (Messages 2, 84) Jazyk se zaměřuje na minulý čas prostý pravidelných a nepravidelných sloves v oznamovacích kladných větách, procvičuje se porozumění a reprodukce textu.

Autoři vybraných učebnic vedou studenty vytvářet si vztah a pociťovat zodpovědnost k místu, kde bydlí, ale i k okolnímu světu. Podpořit žáky, aby se osobní drobnou prací podíleli

na kultivaci svého prostředí. Je nezbytné, aby si uvědomovali, že drobnými dílčími krůčky přispějí ke zlepšení životního prostředí v celém světě, jehož jsou součástí. Nesmí propadat negativním myšlenkám, že práce jednotlivce neznamena v globálu nic a proto veškerá drobná individuální ekologická aktivita je zbytečná. Studenti jsou vedeni k tomu, aby si uvědomili, že musí začít svou ekologickou očistu nejdříve u sebe samých. Musím říci, že prvky ochrany životního prostředí se objevují ve všech vybraných učebnicích. Je třeba ocenit tvůrčí schopnosti jednotlivých autorů, jakými každý po svém zpracovali dané téma. Např. „Jaké jsou možnosti pro třídění odpadu ve vaší škole a ve tvém okolí ? Využíváš je všechny?“ (Way to Win 7, 69) „How many things can you remember for things in the environment? (Messages 2, 124) Jazykovým cílem je osvojení si slovní zásoby vztahující se k přírodě a životnímu prostředí např. hory, řeky, oceány, puda, počasí, podnebí,...

„Lisa and her friends are talking about the environment...How can we help environment?..We should recycle bottles and cans. We musn't go everywhere by car.“ (Messages 2, 124, 125) Jazykovým cílem je procvičení mluvení, studenti se snaží integrovat do svých vět modální slovesa v pozitivním a negativním tvaru.

4. 4. Přírodopis

Přírodopis patří podle RVP do vzdělávací oblasti Člověk a příroda. Do daného předmětu jsem přiřadila, z důvodu blízkosti obou témat, vzdělávací obor Výchova ke zdraví, který pojednává podle RVP o zdravém životním stylu, ale také např. o zdravých mezilidských vztazích, o činnostech propagující zdravý životní styl, o lidech jako o biologických tvorech, kteří jsou součástí přírody a jsou odpovědní za své jednání,... Ve všech třech sadách zkoumaných

učebnic zaujímá přírodopis nepřehlédnutelné postavení mezi ostatními integrovanými předměty.

Studentům je látka z přírodopisu velice blízká, protože se se zvířaty a s rostlinami seznamují již v raném dětství ve svém okolí. Mnohé z nich znají prostřednictvím přímé zkušenosti, o ostatních mají realistickou představu díky filmům, počítačům, encyklopediím,...Například v učebnicích *Way to Win* představují zvířata průvodce pro jednotlivá témata.

Ve všech třech sadách učebnic se žáci učí poznávat faunu a flóru prostřednictvím fotografií obrázků, článků,... Dozvídají se o nejrůznějších druzích zvířat a rostlin ve své zemi, ale i za hranicemi. „Které medvědy můžete potkat na jakých světadílech? Čím se živí?“ (Way to Win 8, 79) „Find or draw some picture of the animal. Draw a map to show where it lives...Here are some animals: a bear, a tiger, a tortoise,...Add more animals to the chart.“ (Project 2, 26) Jazykový cíl se zaměřuje na rozšíření slovní zásoby týkající se zvířat.

Vybrané učebnice bez rozdílu seznamují studenty se způsobem života zvířat, jak se chovají ve volné přírodě, v zajetí, jaké podmínky potřebují, ale též jsou zkoumány i z biologického pohledu. Žáci se učí o stavbě těla rostlin a živočichů. „Describe these animals: a cheetah, a mouse, an elephant. Write six sentence about each animal...Here are four cats: Pussy, Tiddles, Tom and Marmakude...Pussy hasn't got long legs. Tiddles hasn't got large ears. Marmakude and Tom have got short tails. The cat with a short body isn't Tiddles.“ (Project 2, 19) Jazykovým cílem je rozšíření slovní zásoby vztahující se k anatomii zvířat, učí se konverzovat – sestavují jednoduché věty týkající se tématu a procvičují si psaní.

Mimo rostliny a zvířata je ve zkoumaných učebnicích předmětem bádání také člověk jako biologický tvor. „Look at the picture and complete the words.“ (Messages 1, 40) Na obrázku

je lidská postava, úkolem je přiřadit správná slovíčka k nakreslené postavě. Jazykovým cílem je rozšíření slovní zásoby týkající se lidské anatomie.

Vybraní autoři prezentují také v učebnicích nemoci a úrazy. Téma spojené s představou nemoci, krve, úrazu,.. může vyvolávat u žáků nepříjemné pocity sklíčenosti. Oceňuji vtipné ilustrace v učebnici *Project 4*, které odlehčí vážnost tématu.

„It’s bleeding. It’s painful. It’s a bit red. It’s swollen...“ (Project 4, 40) Jazykový cíl se zaměřuje na rozšíření slovní zásoby v oblasti zdravotních problémů.

„Look at the Picture. What’s wrong with the people? She’s got a cold. Emma had a headache yesterday. Dan had a sore throat last Tuesday. Clair had a stomachache last week...“ (Project 2, 31) Jazykový cíl představuje rozšíření slovní zásoby vztahující se na nemoci a procvičení minulého času prostého v pozitivním tvaru v oznamovací větě a procvičování mluvení.

Mimo nemoci a úrazy zkoumané učebnice rovněž seznamují žáky s léčbou, prevencí a se zdravím životním stylem.

„What problems do you use these things for? Tablets, drops, an injection, a plaster, a bandage,..“ (Project 4, 40) Jazykový cíl se soustředí na rozšíření slovní zásoby z oblasti zdravotní péče, studenti se učí vyjádřit jednoduchou informaci.

Je zarážející, že pouze v učebnici *Way to Win 7* najdeme prevenci ochrany zdraví. V dnešní době, kdy dochází zejména na silnicích k mnoha smrtelným zraněním. Musím vytknout učebnicím *Project a Messages*, že neseznámili studenty s riziky a následky nebezpečného chování na silnicích, ale i mimo ně. *Way to Win* prezentuje studentům příklady nehod, ale také je učí, jak jim předcházet a pokud se něco stane, jak v dané situaci zareagovat. „Car can be dangerous. Here are some ideas for a poster for car drivers. Keep your eyes open. Don’t

drive fast when you turn. Don't drink alcohol,..“ (Way to Win 7, 40) Jazykový cíl - studenti se učí formulovat jednoduché příkazy v kladném a negativním tvaru.

Všechny sady učebnic seznamují studenty s nejrůznějšími druhy potravin a vedou je ke zdravému životnímu stylu.

„Which of these things do you like? Which don't you like? Water, crisps, ham, butter,..(Project 2, 42) Jazykový cíl představuje rozšíření slovní zásoby týkající se jídla.

„Are you a healthy eater? What do these teenagers eat in a typical day?...Breakfast: a bowl of cereal with sugar and milk. Lunch: tuna and a salad. Dinner: fish with a jacket potato and vegetables...“ (Project 4, 38) Jazykový cíl se zaměřuje na rozšíření slovní zásoby týkající se jídla a vytvářet jednoduché věty související s tématem.

Zkoumané učebnice poskytují také přehled o specifických druzích rostlin a o problematice jejich pěstování. Žádná ze zkoumaných sad učebnic neopomíná seznamovat studenty se zvířaty v zoologických zahradách, protože téma je studentům velice blízké. Snad všichni byli několikrát v zoologické zahradě a tak se učí o prostředí, které znají z bezprostřední zkušenosti. Mají k němu blízký, mnohdy silně emocionální vztah a jsou tedy motivováni prohlubovat své informace o daném tématu prostřednictvím anglického jazyka.

„Sekvoje jsou zajímavé také tím, že se nacházejí na jediném místě na světě v úzkém pásu kolem Tichého oceánu.“ (Way to Win 8, 84)

„Z důvodu klimatických podmínek některé druhy rostlin a zvířat nemohou přežít u nás ve volné přírodě. Jsou tedy umístěny do zoologických zahrad, kde se jim dostává speciální péče, aby mohli přežít. Která zvířata žijící na území České republiky patří k ohroženým druhům?“ (Way to Win 6, 61) „ A new zoo keeper is talking about the vampire bat....Make the questions and give the answers. Where does the vampire bat live? It lives in the Central

and South America...2. What/eat, 3. What/drink,..“ (Project 2, 25) Jazykový cíl se zaměřuje na tvoření otázek ve třetí osobě a na tvoření třetí osoby v oznamovací větě přítomného času prostého.

Žákům se tak naskytne možnost vidět v zoologických zahradách na vlastní oči a z bezprostřední blízkosti druhy žijící v odlehlých končinách nebo velice vzácné a chráněné a je jistě pro ně příjemné učit se o místě, kam třeba často zavítají. Z výzkumu je patrné, že tuto skutečnost měli na paměti všichni autoři. Např. „Talk about zoos. Is there a zoo in/near your town? Do you like it? Do you know other zoos ? Do you like zoos? Why/why not...I don't like zoos. Why not? Because I don't like animals...Well, I love zoos because I love animals. And I hate...“ (Way to Win 6, 60) Jazykový cíl - studenti si procvičují otázku, zápornou a kladnou větu pomocí přítomného času prostého. Též se zdůrazňuje, že slovesa jako *like*, *love*, *hate* nelze použít ve tvaru přítomného času průběhového, přestože vyjadřují děj, který právě probíhá.

Přírodopis učí studenty správnému přístupu ke krajině. Musí si být vědomi faktu, že příroda není věc, kterou vlastníme a proto není možné, se k ní chovat svrchovaně majetnický. Velkým nebezpečím pro řadu živočichů představuje nezákonné zabíjení za účelem zisku. Např. učebnice *Way to Win* žákům zdůrazňují tragické důsledky takového jednání a také vyzdvihují nemorální charakter lidí, kteří bez jakéhokoli svědomí zabíjí zvířata. Např. „Znáš nějakou organizaci na pomoc zvířatům? Realizují se podobné projekty také v České republice ? Jaké jsou podmínky takové adopce?“ (Way to Win 6, 59)

„Lov velryb je problémem, o kterém nediskutují jen ekologičtí aktivisté. Velryby se také neloví pouze na Aljašce. Víš, které další státy se snaží prosadit lov velryb? Jaké další argumenty můžete použít pro a proti?“ (Way to Win 8, 78)

Všechny zkoumané učebnice se snaží vést studenty k pokornému přístupu k přírodě. Musí si uvědomit, že nám poskytuje svoje zdroje, které jsou ale vyčerpitelné. Zasahování do jejího řádu a harmonie způsobuje její destabilizaci, což má samozřejmě negativní vliv na život člověka. „Jedním z největších problémů lidstva v současné době je globální oteplování může změnit život na Aljašce i v dalších částech světa? Jak ovlivní globální oteplování náš region?“ (Way to Win 8, 75) „Imagine you started a campaign, for example, to protect your local environment. Write a letter to Take Action!...My friends and I have started a campaign to plant trees....What have you done? We've achieved a lot. For example we've written an article for our local paper.“ (Messages 3, 77) Jazykovým cílem je procvičení předpřítomného času prostého, správně gramaticky sestavit písemné sdělení na dané téma, otázky podporují mluvení.

„Think of another animal that is in danger. Write a leaflet to ask for help to save the animal. Use the Boris leaflet as a model.“ (Project 4, 79) Jazykový cíl se zaměřuje na schopnost umět reprodukovat obsah textu – Boris leaflet, zvládnout obměnit věty z textu a aplikovat je ve své práci.

Je nezbytné, aby se studenti naučili porozumět jednání zvířat a snažili se neomezovat způsob jejich života. Autoři se snaží, aby si žáci budovali pozitivní vztah ke všemu živému, k rostlinám a zvířatům.

„Všimni si, že o zvířatech se mluví jako o „it“. Domácí mazlíčky, ke kterým máme hlubší vztah, označujeme jako „he“ or „she“, Talk about pets. I've got a cat. He's black and white. His name is Benjamin.“ (Way to Win 6, 12, 13) Jazykový cíl se zaměřuje na možnost aplikace osobních zájmen také na zvířata.

Z výzkumu jsem nabyla dojmu, že autoři vedou žáky k respektování hierarchie a přirozeného řádu v přírodě, vybízí je, aby se o ni také starali. Pozitivně hodnotím přístup

jednotlivých autorů k ekologickým problémům a zejména oceňují ekologickou výchovu, ve které je kladen důraz na smysl jednání každého individua. Velice se mi líbí například v učebnici *Way to Win* probuzení také kolektivní odpovědnosti a poskytnutí studentům jistoty, že ve správném jednání nejsou sami, ale stojí za nimi škola. Nachází ve svém jednání oporu a jsou motivováni pokračovat v ekologickém chování. Téma ekologie prostupuje v různé podobě biologií a zeměpisem. Autoři všech učebnic velice bravurně integrovali ekologickou problematiku.

4. 5. Hudební výchova, výtvarná výchova, dramatická výchova a tělesná výchova

Vzdělávací oblast Umění a kultura podle RVP zahrnuje vzdělávací obory hudební výchova, výtvarná výchova. Pro potřeby výzkumu jsem do výše zmíněné vzdělávací oblasti přiřadila dále dramatickou výchovu a tělesnou výchovu. Chtěla jsem analyzovat vzájemně se doplňující předměty v jedné vzdělávací oblasti pro lepší přehlednost a také proto, aby došlo ke zdůraznění jejich spolupráce.

Autoři vybraných sad učebnic jsou si plně vědomi faktu, že umění rozvíjí a uspokojuje potřeby člověka, proto začlenili hudební, výtvarné, dramatické a tělesné prvky do zkoumaných učebnic prostřednictvím písní, básní, dialogů, obrázků, fotografií, projektů, tvurčích úkolů,...

Sedlák (1985) tvrdí, že hudební činnost poslechová, pěvecká a instrumentální významně ovlivňuje tělesnou i psychickou oblast žáka. Působí především na city. Má terapeutické účinky. Vzrušuje a uklidňuje a též vytváří harmonii v cítění a myšlení. Podněcuje představivost a fantazii, která vyvolává řadu dalších asociací a podnětů k tvořivé činnosti. Vytrhuje z běžných starostí a stereotypů, žák se může ponořit do sebe sama a svých myšlenek, dostane prostor ke snění. Žáci se učí chápat a prožívat krásu v umění, ve společnosti a tříbí si svůj estetický vkus.

Všichni autoři pojmají různá témata neotřelým, zábavným a také tvůrčím způsobem prostřednictvím integrace hudebních prvků. Relaxační a uvolněnou formou vedou studenty k učivu a odbourávají stereotypní drilování. Líbivé melodie, specifické zvuky, zábavná prezentace písně, poutavé fotografie, zajímavé obrázky a nejrůznější pohybová gestikulace pomáhají studentům snadněji pochopit probíranou látku a zapamatovat si ji. Např. „Listen to the rap on the cassette/CD and move to the music. Raise your arms – and put up and down. Snap your fingers. Clap your hands. Close your eyes.“ (Way to Win 6, 20) Jazykový cíl - učí se porozumět jednoduchým příkazům. Velice pozitivně hodnotím, že autorky začlenily dynamické pohybové úkoly. Studenti reagují pohyby, gesty, mají možnost se uvolnit a probrat ze strnulosti.

Tvořivost u žáků vzbuzuje jejich vnitřní motivaci a vede je k tomu, aby se sami aktivně zapojili do dané činnosti. „How many of the things mentioned in the text can you find in the pictures“ (Project 4, 26) Jazykový cíl se zaměřuje na rozšíření slovní zásoby, studenti se učí odvozovat si nová slova z kontextu jednoduchého textu. „The paragraphs of the text are in the wrong order. Read the paragraphs and number them in the correct order“ (Project 3, 52) Jazykový cíl – učí se rozumět a orientovat se v jednoduchém textu, poté se čte nahlas správně

pořadí odstavců. Tím si studenti procvičují plynulost čtení a správnou výslovnost. Aktivita, která je prováděna s chutí přináší pozitivní výsledky.

Do všech zkoumaných učebnic je integrován obrazový materiál, protože autoři si jsou plně vědomi jeho pomoci. Obrazový materiál zprostředkovává studentům určitou realitu. Vizuální stránka slouží k prezentaci významu a studenti si také rozšiřují slovní zásobu. Poznávání z obrázků, fotografií, maleb,...je svým způsobem bohatší. Studenti si dokáží konkrétně představit probíranou skutečnost.

„Look at these photos of streets in Chester. What can you see? Here’s a list of things – you can find some of them in the pictures. Bank, bike, bus, bus stop, café, cars, church, postbox, post office,...“ (Way to Win 6, 75) Jazykový cíl se zaměřuje na rozšíření slovní zásoby týkající se dopravních prostředků, budov, institucí atd. a učí se formulovat jednoduché věty.

„What do you know about life in 1900? Look at the pictures. Did people have these things in 1900? Telephones, cars, aeroplanes, cameras, televisions, films, jeans,..“ (Project 4, 32) Jazykový cíl se zaměřuje na procvičení minulého času v konverzaci a rozšíření slovní zásoby.

„Listen and say the words. Find the things in the photos. Which things aren’t in the photos? Caravan, tent, sleeping bag, sea, plane,...“ (Messages 2, 30) Jazykový cíl se zaměřuje na poslech, správnou výslovnost a rozšíření slovní zásoby, správné gramatické formování jednoduchých vět. Cvičení v *Messages 2* jsem uvedla pro příklad zapojení několika aktivit v jednom úkolu.

Z pozorování je patrné, že ve všech sadách učebnic se vyskytuje řada cvičení integrujících několik aktivit najednou a nutí, tak studenty zapojit více vjemů. Tento způsob výuky je velice účinný a napomáhá rychlejšímu osvojení si látky. Musím říci, že nechybí v žádných sadách zkoumaných učebnic, nikde studenti nejsou zatlačováni do pasivity, naopak převládá

názornost, tvořivost, nápaditost. Autoři napomáhají studentům rozvíjet jejich smyslovou citlivost a subjektivitu. Sami mají možnost rozhodnout se, co se jim líbí a co naopak odporuje jejich vkusu.

Umělecké ztvárnění určité situace formuje také fantazii studentů, o to se právě snaží autoři vybraných učebnic, jak jsem se již výše zmínila. Např. „Podívej se na obrázek. Myslíš, že příběh je strašidelný? Nebo zábavný? Nebo strašidelný a zábavný? Proč?“ (Way to Win 6, 91) Jazykový cíl se zaměřuje na tvoření jednoduchých vět a porozumění odpovědí a schopnosti reakce.

„When you read or listen to a text, look at the pictures. They can often help you with new words.“ (Way to Win 6, 89) Jazykový cíl se zaměřuje na porozumění textu, odvozování nových slov z kontextu využíváním vizuální opory.

Všechny učebnice zapojují zajímavá cvičení, úkoly a tvůrčí aktivity např. kreslení. Kreslení podle RVP rozvíjí fantazii, představivost,..začleňuje pocity, nálady,.. odhaluje osobní zkušenosti studentů, ale také schopnost manipulace a umístění předmětů v prostoru, testuje odhad týkající se vzdálenosti, velikosti,..a procvičuje motoriku ruky. Studenti pohlceni uměleckým dojmem, si ani neuvědomí, že právě třeba opakují určitý gramatický jev nebo slovní zásobu a plní daný úkol s radostí. Např. „Find or draw some pictures of the animal. Draw a map to show where it lives.“ (Project 2, 26)

„Imagine that a magazine is interviewing you about your life. Write the interview. Arrange your text, your photographs and your interview in a scrapbook or on a poster.“ (Project 2, 16) Jazykový cíl se zaměřuje na sestavení jednoduchých sdělení a schopnosti umět si vyžádat jednoduchou informaci.

Vypozorovala jsem velice příjemnou skutečnost, že zkoumané učebnice jsou postaveny na vzájemné interakci mezi učitelem a žákem. Opět pozitivně hodnotím, že všechny burcují studenty k projevení vlastního názoru, neočekávají od nich, že budou kopírovat názory a postoje učitele.

Dramatická výchova stmeluje kolektiv, zlepšuje klima třídy, zmenšuje ostych studentů před ostatními a nechť ke komunikaci. Odstraňuje strach vyjádřit se v cizím jazyce. Odbourává trapné ticho, kdy studenti přemýšlí, co mají vlastně říci o daném tématu, protože ani v rodném jazyce by k probírané problematice nevěděli, jak se vyjádřit. Dramatická výchova je začleněna do učebnic především prostřednictvím dialogů a úkoly typu např. *act it out*.

Z analýzy vyplývá, že je velice komplikované integrovat prvky dramatu do určitého probíraného tématu.

Na následujícím dialogu studenti mohou využít svých dramatických vloh.

„If you have time, act the conversation between Jack and Sadie. Change some details if you like.

„Sadie: Hello. 802465.

Jack: Hi, Sadie. It's Jack. How are you?

Sadie: All right, thank you.

Jack: Sadie, can you help me with my homework?

Sadie: Sure.

Jack: How do you say It's great in French?

Sadie: C'est chouette.

Jack: How do you spell it?

Sadie: I think it's C – apostrophe – E – S – T, C – H – O – U – E- double T – E.

Jack: Thanks, Sadie.

Sadie: That's OK. See you tomorrow, Jack. Bye!“ (Messages 1, 11)

Jazykový cíl se zaměřuje na plynulé čtení, správnou výslovnost.

„Write a play about the problem and how they solve it. Act your play for the classe“ (Project 3, 83) Jazykový cíl se zaměřuje na písemnou formulaci sdělení související se životem žáka, schopnost integrovat naučené fráze do vlastního textu na plynulou konverzaci, správnou výslovnost.

Cítím potřebu nastínit význam integrace dramatické výchovy do učebnic anglického jazyka, protože jsem nenašla dostatek uspokojivého prostoru pro tento předmět. Musím tedy zdůraznit jeho pozitiva a celkový přínos. Studenti se učí navozovat představy a emoce, které by možná jinak ani nepoznali. Tvořivé myšlení je rozvíjeno prostřednictvím nejrůznějších stavů a prožitků. Vžívají se do situace jiných lidí a učí se je chápat, vyjadřovat pocity, empatie, podpory a souznění. Jsou vedeni také k tomu, aby uměli porozumět sobě samým, svým emocím a reakcím.

Jazykové kompetence se prostřednictvím dramatické výchovy rozvíjí tak např., že učitel zadá role. Dohromady si projdou slovní zásobu a vysvětlí si význam nových slov. Začnou nacvičovat komunikaci, koncentrují se především na její plynulost a správnou výslovnost. Zároveň si studenti fixují fráze a ustálená slovní spojení z textu, procvičují si poslech. Prostřednictvím předem připraveného textu reagují na své partnery, prostor může být ponechán i pro improvizaci a schopnosti naučit se okamžitě reagovat.

Psychologický dopad je pouze pozitivní. Cítí se jistěji během komunikace, kterou mají možnost si předem nacvičit. Posiluje se jejich sebevědomí a mizí stud. Poutavé téma zvyšuje chuť studentů účastnit se výuky a podílet se na dramatickém ztvárnění.

Ráda bych objasnila další skutečnost, proč je důležité integrovat vzdělávací oblast Umění a kultura do učebnic anglického jazyka. Výtvarná výchova, hudební výchova, dramatická výchova formují estetické postoje žáka. Tříbí jeho vkus např. ve způsobu oblékání, umělecké tvorby, mluvy, způsobu života.

Dobrý vkus je znakem kultivovanosti člověka, ale každá historická epocha považuje za krásné a ošklivé něco jiného. Každá doba si stanoví své estetické normy, které jsou uznávané danou společností. Žáci si rozšiřují znalosti o tom, co bylo považováno za krásné, co představovalo výsměch a později např. bylo uctíváno. Prostřednictvím výtvarné výchovy jsou schopni rozeznat jaké estetické přístupy ve společnosti jsou zhoubné a které jí naopak prospívají.

Příznivý dojem na mě udělal postoj autorek v učebnicích *Way to Win*, které si uvědomují, že studenti se dostávají pod vliv módních tlaků a reklamy zdůrazňující nutnost jít s dobou, být moderní. „Uvědomuješ si jak se móda mění? Co nosíš nyní ti možná za pár let bude připadat zastaralé nebo směšné. Tento vývoj je přirozený. Víš, jak se oblékali lidé v pravěku a antickém Řecku?“ (Way to Win 6, 51)

Opět na mě velice pozitivně zapůsobila skutečnost, že všichni autoři reflektují, jak moc je důležité pro dospívající studenty oblečení. Také prostřednictvím módy si budují svoje postavení mezi vrstevníky. Učebnice se snaží reagovat na nastolený diktát módy ve společnosti. Kdo je mimo módu „out“ je společensky znemožněn. „Work with a friend. Sit ‘back to back‘. Describe what your partner is wearing. You‘ re wearing black trainers. My trainers aren‘t black. They‘re blue. You‘re wearing a belt...“ (Messages 1, 98) Jazykovým cílem je procvičení přítomného času průběhového v konverzaci a slovní zásoby týkající se oblečení.

Autoři vybraných učebnic se ptají na osobní vkus žáků, co a kdo se jim líbí, ale zároveň pokládají otázku proč? Nutí je zamyslet se nad faktem, z jakého důvodu se začlenili do toho či

onoho estetického proudu. Např. „Znáš píseň Šaty dělají člověka? Kdo je jejím autorem? Souhlasíš s tvrzením, že šaty dělají člověka?“ (Way to Win 6, 51)

Být módní „in“ znamená stylizovat se do oblékání jednotlivých populárních zpěváků nebo třeba celých hudebních skupin. Žáci se oblékají a chovají jako jejich idoly. Všichni autoři chtějí, aby si studenti zjistili podrobné znalosti o svých idolech a na podkladu odhalení reality buď zůstanou věrni nebo změní favority, ale je důležité, aby nesetrvávali v iluzích a v nevědomosti o svojí hvězdě, kterou mají vylepenou nad postelí. Např. „Write a short biography of your favorite band or singer. Explain why you like them. Where do they come from? What kind of music do they play? How many albums have they made? Have they won any famous awards?“ (Messages 3, 85) Jazykový cíl se zaměřuje na procvičování přítomného a předpřítomného času prostého v otázce a oznamovací větě (odpovědi studentů), zdokonalují se v mluvení.

Ve všech sledovaných učebnicích není opomenut ani film, který je vnímán jako další projev určité stylizace. Vytváří přímo dokonalé hrdiny a hrdinky. Děti se stylizují do svých vzorů a ideálů a formují si tak určitou „image“.

„Do you often go to the cinema? What sort of film do you like?“ (Messages 2, 43) Jazykový cíl se zaměřuje na schopnost konverzovat na téma týkající se filmu, formuluje jednoduché promluvy a učí se vyžádat jednoduchou informaci.

„You are image designers. Here is next month's band. Think about their names, music, hair, clothes, etc.“ (Project 4, 19). „Think of some famous people from your country. Why are they famous? Here are some kinds of famous people. Listen and repeat the words. A film director, a politician, a sportsperson, an actor, an actress,..“ (Project 4, 61) Jazykový cíl se zaměřuje na rozšíření slovní zásoby týkající se povolání, porozumění autentickému textu, správnou výslovnost a na správné gramatické formulování jednoduchých vět.

Opět ve všech analyzovaných učebnicích bez rozdílu se odráží skutečnost, že masmédiá zasáhla do života studentů v nebývalých rozměrech ovlivňující jejich postoje, hodnoty a názory. Např. „Write a review of a film or TV programme what you have seen. It can be one that you liked or one that you didn't like. Follow this pattern. 1. Title, 2. Direktor / stars, 3. Content: What is the film about? What kind of film is it? Who are the main characters? Where does it take the place? What happens? 4. Your opinions: Did you like the film? Why/ Why not?“ (Project 3, 61) Jazykový cíl se zaměřuje na přítomný a minulý čas prostý v otázce a oznamovací větě a také na schopnost komunikovat na dané téma, umět vyjádřit svůj názor.

Masmédia televize a rozhlas významně formují hudební vkus žáků. Hudební výchova seznamuje s vývojem hudby v průběhu historie a podává studentům globální pohled na hudbu. Všichni autoři se snaží, aby se studenti nenechali ovlivnit pouze módními trendy ve společnosti a pokud podlehnou, tak by aspoň měli vědet, co poslouchají. „Stručně popiš hudební styl rap.“ (Way to Win 7, 64)

Hudba představuje komunikační prostředek mezi lidmi, nejrůznějšími kulturami a stmeluje kolektiv. „What festivals are popular in your country or town? Which one do you like the best? Read the text and answer the questions. What does Mardi Gras mean? Why is it called Mardi Gras? When does the carnival start? When does it finish?“ (Messages 3, 101) Jazykový cíl se zaměřuje na procvičení přítomného času prostého v otázce a oznamovací větě, rozvíjení komunikace.

Hudba podněcuje pohyb a rytmus. Pohybová realizace určitého hudebního projevu přináší uspokojení fyzické i psychické. Fyzickou aktivitou se prokrví mozek, uvolňují se endorfíny, které zlepšují náladu. Tělo se protáhne a zrelaxuje. Ideální kombinace představuje zapojení aktivní a pasivní činnosti do výuky. Zvyšuje se koncentrace studentů, odbourává se únava a

rozvívá se jejich tvůrčí vloh. Studenti mají možnost seberealizace, což je naplňuje pocitem radosti a zadostiučinění. Pokud není možné zapojení pohybu do výuky anglického jazyka studenti se alespoň pasivní formou dozvídají informace o sportu. Např. „Which activities do you like? Ask and answer with a partner. Do you like running. Yes I do. / No I don't. Do you like basketball?...“ (Project 3, 15) Jazykový cíl se zaměřuje na procvičení konstrukce *like + -ing* v otázce a oznamovací větě, též si žáci rozšiřují slovní zásobu o sportovní aktivity a procvičují užití krátké odpovědi.

„Match the subjects to the correct verbs. I don't play tennis. You don't play tennis. He, she it doesn't play tennis...Do I, you, we, they play tennis? Does she, he it play tennis?“ (Project 3, 15) Jazykový cíl se koncentruje na procvičení záporu v oznamovací větě a pozitivní otázky.

4. 6. Matematika

Matematika patří podle RVP do vzdělávací oblasti matematika a její aplikace. Učivo matematiky pro 2. stupeň ZŠ je rozděleno do následujících okruhů: číslo a proměnná, závislost, vztahy a práce s daty, geometrie v rovině a prostoru, nestandardní aplikační úlohy a problémy.

V analyzovaných učebnicích nejsou začleněny všechny tématické okruhy např. geometrie v rovině a prostoru, nevyhovuje pro spolupráci s anglickým jazykem, protože neposkytuje dostatek prostoru pro osvojení jazykových cílů.

Matematika nemusí být nutně spojena s úzkostí a obavami, jak nám prezentují zkoumané učebnice. Tento předmět se může integrovat do výuky anglického jazyka prostřednictvím neotřelých a atraktivních situací, které zaujmou žáka a podnítky jeho tvůrčí vloh, našla jsem řadu příkladů ve všech učebnicích, ale pro ilustraci uvádím jeden z *Messages 2*. „Match the

sentence with the pictures. Seb Clover sailed across the Atlantic on his own when he was 15 years old...Malena Hassan, the 'Scorpion Queen', lived in a glass cage with 6,069 scorpions for 36 days. In 1978 Walter Robinson walked across the English Channel. He used special 'water shoes'..." (Messages 2, 28) Jazykový cíl se zaměřuje na procvičení základních číslovek a dat.

Na procvičení číslovek, dat se ve všech zkoumaných učebnicích vyskytují vesměs stejná cvičení drilivého charakteru. Nemá žádné námitky, proti takovému učení, ne vždy je nutné přistupovat ke každé látce hravě a originálně. Nechci tvrdit, že se uplatňuje pouze dril na procvičování dat a číslovek, ale převládá.

„Numbers and dates. How many of these can you say? 13, 30, 125.2, 9th November 1995,...Listen and repeat these numbers. 13, 30, 30th...Now listen and write numbers.18,..18th“ (Messages 2, 28) Jazykový cíl se zaměřuje na procvičení základních a řadových číslovek a dat, na procvičení autentického poslechu a správné výslovnosti. Studenti jsou vtaženi do řešení situací přítomností jiných předmětů a tak ustupuje strach z matematiky, která stojí v řadě vedle ostatních.

Matematické operace se ve zkoumaných učebnicích řeší také na pozadí např. dějepisu, přírodopisu, hudby, výtvarné výchovy, zeměpisu..Např. „Kde je Cornwale? Jak je to asi daleko z Chesteru? Najdi na mapě. Pokus se vyjádřit tuto vzdálenost v mílích a kilometrech.“ (Way to Win 6, 68).

Oceňuji spojení matematiky se situacemi v běžném životě, zejména pojaté v učebnicích *Way to Win*. Žák s lehkostí a bez odporu řeší logické operace vnitřně motivován zájmem o poutavé téma a přítomností dalších oblíbených předmětů. Výhodou je, že tyto operace je možné

aplikovat do praxe, žák si je umí představit a těší se, až je bude moci vyzkoušet. Ne každý má vlohky pro tento předmět a negativní výsledky často vyvolávají averzi k dalšímu učení.

„Kolik hodin je právě teď v Londýně? The time and date. What time is it? It's eight o'clock. It's quarter past eight...Read out times. 4.00, 3.15,...“ (Way to Win 6, 23) Jazykovým cílem je osvojení si času.

Všechny analyzované učebnice opravdu připravují studenty do reálného života. Usilují, aby žák probíranou látku pochopil a nenaučil se jí pouze „papouškovat“ nazpaměť. Koupit si jídlo, oblečení, knihy, ... Zaplatit složenky, spočítat si plat, nebo kapesné, umět hodiny, letopočty, ... To vše a ještě více se v nich objevuje prostřednictvím matematiky. Např. „Write down six important dates of your life. Write the dates in full. 7/6, 9/11,..“ (Project 2, 11) Jazykový cíl se koncentruje se na procvičení dat.

„What day is 1 st May, 2020? It's a...“ (Way to Win 6, 24) Jazykový cíl se zaměřuje na procvičení otázky a odpovědí týkající se dat.

„Which months do you like? Which months don't you like? Why?“ (Project 2, 13) Jazykový cíl – procvičení měsíců, slovesa like v záporné, kladné otázce a záporné, kladné oznamovací větě, mluvení.

Všichni vybraní autoři v hojné míře integrují matematiku do svých učebnic, protože jsou si vědomi její nepostradatelnosti ve 21. století. Vše kolem nás je řízeno na minutu přesně a naše denní činnost je ohraničena ručičkami hodinek. Jak moc jsme s ní svázáni najdeme opět ve všech učebnicích, uvádím jeden příklad za všechny pro názornost. „What were you doing at these times? At 7 am today, I was eating my breakfast. 1. 7 am today, 2. Sunday morning,.. In Sydney it was ten o'clock at night. Sandy and Mark were getting ready for bed. Sandy was clearing her teeth in the bathroom and Mark was putting on his pyjamas.“ (Project 3, 34, 35)

Ráno vstáváme v určený čas, běžíme na dopravu řízenou jízdním řádem, dostáváme se do školy nebo práce na minutu přesně určenou dobu. Čas je diferencován do několika bloků např.

výuku, práci, relaxaci, jídlo, ... „Last Friday, Classe 9G had a Maths test at 9.30 am.....What were they doing at 9.25 am?“ (Project 3, 35) Jazykovým cílem je osvojení si hodin.

4. 7. Informační a komunikační technologie

Předmět Informační a komunikační technologie patří podle RVP do vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie. Učivo daného předmětu pro druhý stupeň základní školy je rozděleno do dvou tématických oblastí: vyhledávání informací a komunikace, zpracování a využívání informací.

V současné době jsou počítače všude kolem nás a řada profesí bez nich nemůže vůbec existovat. Můžeme říci, že počítačová gramotnost patří již mezi základní vzdělání. Proto velice oceňuji, že v každé učebnici najdeme nejrůznější články, projekty, úkoly,..vztahující se k počítačům a k práci s nimi.

„Má vaše škola svoji webovou stránku ? Podívej se na ni, případně ji porovnejte s webovými stránkami jiných škol a navrhněte, co by se na nich mohlo přidat, případně na ní změnit.“ (Way to Win 8, 56)

Vybraní autoři si plně uvědomují, že prostřednictvím počítačů mohou žáci objevovat nové poznatky a rozvíjet své tvůrčí aktivity. Také se zdokonaluje vyučovací proces a učení.

“Write the text for your own Web page. Write at least two sentences for each topic. All about me. How old are you? What do you like? What are you like? My school what’s the name of your school?..“ (Messages 3, 33) Jazyk se zaměřuje na vytváření krátkých jednoduchých

sděleních týkající se osoby žáka, také si procvičují gramatiku - otázky se slovesem *to be* a pomocí *do*.

„How many Internet words do you know?..Web page, click,..“ (Messages 3, 32) Jazykový cíl se zaměřuje na rozšíření slovní zásoby týkající se internetu.

Na začátku rozvoje počítačů byly obavy, aby se žáci neodcizili lidem, přírodě, citům... Řešil se také problém izolovanosti. Tyto obavy se ale rozptýlily s rozvojem internetu. Pocit sounáležitosti vzbuzuje možnost komunikace s lidmi na celém světě v nejrůznějších jazycích v jakoukoli dobu. Sdělování názorů, pocitů formou písemnou nebo třeba i ústní přináší dojem uspokojení. Počáteční ostych odbourává i anonymita. Např. „Porovnejte komunikaci přes internet (např. chat, ICQ) s komunikací po telefonu a s komunikací tváří v tvář. Jaké jsou jejich výhody a nevýhody?“ (Way to Win 8, 54)

Pro studenty je dnes zcela běžné komunikovat mezi sebou přes internet a domlouvat se např. jak stráví volný čas. Např. „Mickey: Hi, everyone! My friend think we're all computer nerds that don't do anything else. So please tell them this:

What are you doing tomorrow?

Jo-Jo: Well, in RL this 'nerd' is going to basketball camp tomorrow! ☺

Bibi: Lucky you! I'm at school with a broken leg.

So I'm not doing anything special tomorrow! ☺

Roo: Well, I may be have a broken leg tomorrow,

Bibi. I'm going skiing! Talk to you L8R.

Bye now!

Ruth Shaw from Oamaru, South Island,

New Zealand” (Way to Win 8, 54)

Jazyk se zaměřuje na procvičení přítomného času průběhového pro vyjádření domluvené akce, procvičuje správná výslovnost.

Autoři zkoumaných učebnic podporují studenty, aby si hledali anglicky mluvící přátele přes internet a jinou formou procvičovaly cizí jazyk. Např. „S rozšířením elektronické pošty je stále častější, že si mladí lidé nedopisují, ale mailují s kamarády se zahraničí. Takoví přátelé se označují jako *e-friends* (nebo *e-pals*). Všimni si, že český hovorový výraz pro prohlížení informací na internetu je zvukově velmi podobný anglickému originálu: *(to) browse*-brouzdat se.“ (Way to Win 7, 64, 65)

Počítače respektují individuální tempo žáka. Odbourává se stres, protože nestíhá ostatní. Podporuje atraktivní formou zájem studentů o výuku např. prostřednictvím pohyblivých obrázků, vydávání zvuků, snazšího vyhledávání informací,... Např. “Najdi na internetu nějakou zajímavou stránku o cykloturistice a popiš, jaké informace je na ní možné najít.“ (Way to Win 7, 47) Jazykový cíl se zaměřuje na porozumění obsahu jednoduchého textu vyhledaném na internetu, využití vizuální opory, odvození nových slov z kontextu textu. Ráda bych dodala jen pro úplnost, že do výuky anglického jazyka jsou začleněny další moderní technologie jako např. zpětný projektor, kamera, digitální fotoaparát,... Práce s počítačem se může uplatnit i v dalších školních předmětech. Existují např. speciální programy pro matematické výpočty, uspořádání dat v dějepise, sestavování map v zeměpise,...

4. 8. Shrnutí výzkumu

Z výsledků analýzy výzkumu je zřejmé, že nejvhodněji jsou integrovány předměty do učebnic kurzu *Way to Win*. Míra začlenění jednotlivých předmětů je přiměřená. To znamená, že studenti jsou schopni pojmout předávané množství informací, vědomostí a dovedností z jiných vzdělávacích oborů na pozadí angličtiny. Osvojí si je ve vyučování a následně použijí v reálném životě. Potvrdila se hypotéza, že studenti se nejprve učí pojmenovat jim blízké a známé skutečnosti a poté se seznamovat s abstraktivními jevy. Integrují se tedy nejvíce předměty jako přírodopis, zeměpis, společenské vědy a další. Nevytvořila jsem stupnici integrace od jedné do deseti. Spíše jsem sledovala skutečnost, zda opravdu poznávají nejdříve reálný svět kolem sebe. Vytváří si ucelený základ z jednotlivých předmětů, na který navazují v dalších ročnících. Studenti se vzdělávají po intelektuální stránce, ale učebnice *Way to Win* také prostřednictvím průřezových témat věnují dostatek prostoru pro estetické a etické obohacení studentů. Dostává se jim příležitostí se komplexně vyvíjet v inteligentní a charakterní mladé lidi. Učebnice *Way to Win* integrovaly všechny nároky na potřeby vzdělávání společnosti 21. století. Splnily svůj cíl mezipředmětové spolupráce.

Učebnice *Messages* a *Project* nesplňují dostatečně rovnoměrnou integraci všech předmětů, a proto se domnívám, že globální rozvoj osobnosti po stráce intelektuální, estetické a morální není možný. Učebnice integrují všech deset zkoumaných předmětů, ani jeden není vynechán, ale nevedou k celkové kultivaci jedince. Nedostatečná míra začlenění určitých prvků z jednotlivých předmětů způsobila nevyváženost ve vzdělávání a znemožnila vytvoření celistvosti ve své čisté formě, o kterou usilujeme. Jistá nevyváženost v integraci jednotlivých předmětů je dána cíly, které si učebnice stanovily. Nejsou specificky zaměřeny na mezipředmětovou spolupráci, ale vytyčují si osvojení anglického jazyka na prostřednictvím

komunikativní metody. Hodnotím velice kladně, že učebnice splnily dané cíle a navíc splňují požadavky a trendy současného vzdělávání týkající se odbourávání předmětové izolovanosti. Studenti si osvojují jazykové prostředky a řečové dovednosti prostřednictvím jazykového materiálu, který začleňuje prvky ze všech zkoumaných předmětů. Učebnice jsou psány ve Velké Británii a jsou určeny pro žáky z nejrůznějších národů, kteří mají chuť se učit anglický jazyk. Je tedy zřejmé, že ústřední postavení v učebnicích zaujímají anglicky mluvící země. Kultura, tradice, zvyky,..jiných zemích jsou nastíněny spíše okrajově, což ovšem nevytýkám. Není možné se podrobně zaměřit na jednotlivé státy z důvodu multikulturního charakteru žáků. Studenti se dozvídají o své zemi, regionu, národních hrdínech,..např. prostřednictvím srovnávacích otázek.

Chci vyzdvihnout další pozitivní klad učebnic, který spatřuji především v integraci hudební a výtvarné výchovy. Jsou velice nápaditým a tvůrčím způsobem začleněny. Studenti jsou motivováni prostřednictvím zajímavých fotografií, ilustrací, her, písní,... Dostávají se z apatie a probouzí se k aktivitě. Poskytuje se jim prostor, aby si sami mohli vytvořit svůj názor a formovat estetické cítění.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že jedinou vhodnou učebnicí pro celkový rozvoj osobnosti žáka po stránce intelektuální a morální jsou učebnice *Way to Win*. Učebnice *Messages* a *Project* si za svůj cíl nestanovily celkovou kultivaci žáka, ale také se jim podařilo do určité míry žáky rozvíjet esteticky, morálně a intelektuálně. Podařilo se jim odstranit předmětovou roztržičnost na pozadí výuky anglického jazyka. Všechny tři sady vybraných učebnic celkově hodnotím pozitivně.

Realizaci mezipředmětové spolupráce v učebnicích anglického jazyka zprostředkovává studentům učitel. Záleží na něm, jaké zvolí nejvhodnější metody a přístupy, aby studentům co nejlépe přiblížil danou látku. Dobrá učebnice pouze v dobrých rukou nachází plné uplatnění v praxi.

Závěr

V teoretické části diplomová práce vymezuje rámec problematiky mezipředmětových vztahů, objasňuje vliv integrace jednotlivých předmětů a průřezových témat do výuky anglického jazyka. Dále zmiňuje další faktory např. roli učitele a metody ovlivňující realizaci mezipředmětové spolupráce ve výuce anglického jazyka.

Praktická část diplomové práce se zabývá mírou integrace mezipředmětových vztahů, a sleduje, zda se jedinec komplexně vzdělává prostřednictvím učebnic anglického jazyka určených pro 6. – 8. ročník základních škol nebo víceletých gymnázií po stránce znalostní a morální. Byly vybrány vzorky sad učebnic *Way to Win* od autorek Lucie Betákové a Kateřiny Dvořákové, *Messages* od autorů Diany a Noela Goodeyových a Milese Cravena a učebnice *Project* od autora Toma Hutchinsona. Výsledky výzkumu potvrdily původní předpoklad, že studenti jsou nejdříve seznamováni se skutečnostmi jim dobře blízkými a známými a poté až s abstraktivními jevy. Nemohu s určitostí říci, který vzdělávací obor má primární zastoupení v integraci, protože několik předmětů popisuje zároveň realitu dětského světa z různých úhlů pohledu např. přírodopis, zeměpis, ale i společenské vědy,... Nevytvořila jsem v hodnocení stupnici od jedné do deseti pro míru integrace jednotlivých předmětů do učebnic anglického jazyka. Volněji jsem sledovala jejich zapojení a působení. Zjistila jsem, že přiměřená

integrace všech zkoumaných předmětů do učebnic anglického jazyka je nezbytná pro komplexní rozvoj jedince. Nesprávné je upřednostňovat vědomosti z jednoho vzdělávacího oboru a další zatlačovat do marginální pozice. Pouze rovnováha mezi nimi a systematické začlenění přináší globální charakter vzdělávání.

Z výzkumu se ukázalo, že se rovnoměrně uplatňují mezipředmětové vztahy pouze v učebnicích *Way to Win*, které umožňují komplexní vzdělávání žáků. Jak jsem se již dříve zmínila učebnice jsou psány výhradně pro české studenty, proto využívají kombinaci mateřského a cizího jazyka. Vyhrávají více prostoru pro české reálie a budování národního charakteru. Dále jsou specificky zaměřeny na mezipředmětovou spolupráci a umožňují integraci průřezových témat, která jsou psána v češtině. Studentům se dostává intelektuálního, estetického a etického rozvoje. *Project a Messages* patří mezi moderní učebnice anglického jazyka. Přestože nejsou specificky zaměřeny na mezipředmětové vztahy, podařilo se jim integrovat všechny analyzované předměty výzkumu. Jejich cílem je prezentovat žákům z různých zemí anglický jazyk prostřednictvím komunikativního přístupu např. řešení úkolů, projektů, hraní rolí, čtení dialogů, atd. Splňují požadavky, které si stanovily aktivní využití jazyka v běžném životě. Na pozadí textů, článků,..seznamují studenty převážně s reáliemi anglicky mluvících zemí, ale nejsou opomenuty ani další země se svými tradicemi a kulturou. Studentům se dostává opět možnost se vzdělávat a vyvíjet z pohledu znalostního a morálního. Ve výzkumu nejlépe obstály učebnice *Way to Win*, protože jejich cílem jsou mezipředmětové vztahy, to ale neznamená, že učebnice *Project a Messages* nejsou kvalitní a nesplňují požadavky na soudobé vzdělávání v oblasti anglického jazyka. Vytýčily si pouze jiné cíle, jak jsem se již výše zmínila, které se jim podařilo také splnit. Školy, vyučující, rodiče, ale i studenti sami mají svobodnou volbu si zvolit učebnici, podle svého zájmu. Každá z učebnic je

koncipovaná jiným stylem a využívá různých metod, zda bude vyhovovat studentům, záleží také na samotném učiteli a způsobu jeho podání.

Summary

In its theoretical section this thesis defines the cross-curricular links in general and explains the influence of integration of individual subjects and cross-curricular topics into English teaching process. It also features other factors such as the teacher's role and methods influencing the realization of cross-curricular cooperation when teaching English.

The practical section of this thesis deals with the level of integration of cross-curricular relations and maps whether an individual learner gets the full spectrum of information from English textbooks, which are intended for the 6th to 8th grade of primary schools, in terms of factual and moral education. Textbook sets used for the assessment are as follows: *Way to Win* by Lucie Betáková and Kateřina Dvořáková, *Messages* by Diana and Noel Goodey and Miles Craven and finally *Project* by Tom Hutchinson. The assessment carried out confirmed the original presumption, which is that students are first introduced to areas they are already familiar with and only later to areas which are abstract to them. I can not say with certainty which subject area plays the primary role in the integration process, as several subjects describe the various aspects of a child's world from various angles, such as natural science, geography, but include social sciences as well...

I did not devise a one to ten scale to grade the level of integration of individual subjects into English textbooks. I observed the subject's integration and interaction instead. I came to a conclusion that the balanced integration of all the studied subjects into English textbooks is essential for an overall positive development of the individual. It would be incorrect to prioritize one subject at the expense of others. Only a fine balance amongst the subjects and their systematic inclusion can guarantee the global character of education.

The assessment has shown that the only set of books featuring a balanced cross-curricular relationships which provides students with all of the aspects of language education is *Way to Win*. As I mentioned earlier, the textbooks were written exclusively for Czech students and use a combination of Czech and English. More emphasis is placed on the aspects of life in the Czech Republic and on building national character. They specifically focus on the cross-curricular cooperation and allow for the integration of cross-curricular topics, which are described in Czech. In this way, students can achieve an equal measure of intellectual, aesthetic and ethic development. *Project* and *Messages* can be classified as modern English textbooks and even though they don't specifically focus on cross-curricular relations, they have managed to integrate all of the assessed subjects. Their aim is to introduce English to students from various countries by using a communicative approach i.e. problem solving, projects, tasks, role play, dialogues etc. They comply with the requirements for the use of English in day to day life. On the background of texts and articles they introduce students mostly to factual information relevant to English speaking countries but include also other countries with their respective traditions and cultures. Again, students are given the opportunity to develop in terms of language skills and moral standards.

The set of textbooks *Way to Win* achieved the highest rating in my assessment as they aim at cross-curricular relationship, but that doesn't mean that *Project* and *Messages* are not good and up to the contemporary standard of English education. These textbooks only pursued

different goals and as I have already stated earlier on, they reached those goals. Schools, educational workers, parents but also students have the option of a free choice of a textbook which best suits their requirements. Every textbook is structured differently and uses different methods, but in the end it is down to the teacher and his or her way of using the textbook, whether the students will be happy with it.

Seznam použité literatury

- Autorský kolektiv pracovníků VÚP. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2005.
- Beck, U. *Co je to globalizace? Omyly a odpovědi*. Brno: CDK, 2007.
- Beneš, E. a kol. *Metodika cizích jazyků (angličtiny, francouzštiny a němčiny)*. Praha: SPN, 1971.
- Bertrand, Y. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál, 1998.
- Cooper, R., Lavery, M., Rinvolutri, M. *Video*. Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Čačka, O. a kol. *Psychologie imaginativní výchovy a vzdělávání s příklady aplikace*. Brno: Vydavatelství Univerzity Masarykovy, 1999.
- Čáp, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1997.
- Čapek, V. a kol. *Didaktika dějepisu I*. Praha: SPN, 1985.
- Fischer, R. *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál, 1997.
- Fontana, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997.
- Fried-Booth, D. L. *Project Work*. Oxford: Oxford University Press, 1986.
- Gill, S., Čaňková, M. *Intercultural Activities*. Oxford: Oxford University Press, 2002
- Hendrich, J. a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1988, s. 115
- Hejný, M., Kuřina, F. *Dítě, škola a matematika. Konstruktivistické přístupy k vyučování*. Praha: Portál, 2001.

- Hořejší, D. *Didaktika občanské nauky a základu společenských věd*. Praha: Naše vojska, 1994.
- Hrachovcová, M. a kol. *Metodická příručka k občanské výchově pro 8. ročník základní školy a víceletá gymnázia*. Olomouc: Olomouc, 2005.
- Chlup, O. *Pedagogika*. Praha: SPN, 1965.
- Kolektiv autorů *Tvořivá škola*, Brno: Paido, 1998.
- Kořínek, M. *Didaktika základní školy*. Praha: SPN, 1984.
- Kovalíková, S. *Integrovaná tematická výuka*. Kroměříž: Spirála, 1995.
- Kvasničková, D. *Metodická příručka k ekologickému přírodopisu na 2. stupni základní školy: kroky za poznáváním přírody*. Praha: Fortuna, 1999.
- Jelínek, S. a kol. *Aktuální problémy metodiky cizích jazyků*. Praha: SPN, 1971.
- Ladousse, G. P. *Role Play*. Oxford: Oxford University Press, 1987.
- Lerner, I., J. *Didaktické základy metod výuky*. Praha: SPN, 1986.
- Lokšová, I. *Tvořivé vyučování*. Praha: Portál, 2004.
- Malý, M. a kol. *Odborný výcviku*. České Budějovice: MZVŽ ČSR, 1988.
- Maňák, J. *Nárys didaktiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1991.
- Mojžíšek, L. *Vyučovací hodina*. Praha: SPN, 1984.
- Murphey, T. *Music and Song*. Oxford: Oxford University Press, 1992.
- Pasch, M., Gardner, T. G., Sparks-Langerová, G., Starková, A. J., Moodyová, Ch. D. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha: Portál, 1998.
- Pech, J. *Mezipředmětové vztahy a specifika výchovně vzdělávacího procesu*. Praha: SPN, 1987.
- Petrová, A. *Tvořivost v teorii a praxi*. Praha: Vodnář, 1999.
- Petty, G. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 1996.

- Podroužek, L. *Integrovaná výuka na základní škole v teorii a praxi*. Plzeň: Fraus, 2002.
- Prášilová, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. Praha: Triton, 2006.
- Průcha, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 1997.
- Průch, J., Walterová, E., Mareš, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998.
- Skalková, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007.
- Skalková, J., Vacík, F., a kol. *Zvyšování efektivnosti výchovně vzdělávacího procesu ve vyučování*. Praha: Academia, 1988.
- Sedlák, F. a kol., *Didaktika hudební výchovy*. Praha: SPN, 1985.
- Spilková, V. a kol. *Současné poměry vzdělávání učitelů*. Brno: Paido, 2004.
- Šimanovský, Z. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Praha: Portál, 1998.
- Švecová, H. *Cross-curricular Activities*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
- Wahla, A. *Obecná didaktika zeměpisu*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1973.
- Wessels, Ch. *Drama*. Oxford: Oxford University Press, 1987
- Wright, A. *Pictures For Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.

Učebnice

- Goodey, D., Goodey, N. *Messages Student's Book 1*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Goodey, D., Goodey, N. *Messages Student's Book 2*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

- Goodey, D., Goodey, N., Craven, M. *Messages Student's Book 3*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Betáková, L., Dvořáková, K. *Angličtina 6 Way to Win učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2005.
- Betáková, L., Dvořáková, K. *Angličtina 7 Way to Win učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2006.
- Betáková, L., Dvořáková, K. *Angličtina 8 Way to Win učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2007.
- Hutchinson, T. *Project Student's Book 2*. Oxford: Oxford University Press, 2004.
- Hutchinson, T. *Project Student's Book 3*. Oxford: Oxford University Press, 2004.
- Hutchinson, T. *Project Student's Book 4*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Levy, M., Goodey, D. *Messages Teacher's Book 1*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Levy, M., Goodey, D. *Messages Teacher's Book 2*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Levy, M., Goodey, D. *Messages Teacher's Book 3*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Betáková, L., Dvořáková, K. *Angličtina 6 Way to Win příručka učitele pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2005.
- Betáková, L., Dvořáková, K. *Angličtina 7 Way to Win příručka učitele pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2006.
- Betáková, L., Dvořáková, K. *Angličtina 8 Way to Win příručka učitele pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2007.
- Woodbridge, T., Hutchinson, T. *Project Teacher's Book 2*. Oxford: Oxford University Press, 1999.

- Newbold, D., Hutchinson, T. *Project Teacher's Book 3*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Newbold, D., Hutchinson, T. *Project Teacher's Book 4*. Oxford: Oxford University Press, 2001.

Časopisy, sborníky, dokumenty

- Lengálová, A. Nové trendy ve výuce angličtiny. *Cizí jazyky*. roč. 42, číslo 9-10, 1998-9, str.168
- Skalková, J. Rámcové vzdělávací programy – dlouhodobý úkol. *Pedagogika*, LV, 1, 2005, str. 4-19
- Betáková, L. Jazyková příprava budoucích učitelů anglického jazyka. In *Vzdělávání učitelů cizích jazyků na počátku 21. století*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2003, s. 74-76
- Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Informační brožura, Plzeň: Fraus, 2004.
- Nečasová, P. Mezioborové aspekty výuky realíí a ligvorealíí v cizojazyčném vyučování. In *Multidisciplinární aspekty utváření komunikativní kompetence při výuce cizích jazyků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002.
- Valenta, J. Projektová metoda – přesahy minulosti a současnosti. In *Pohledy Projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: Ipos Arama, 1993, s. 2-12

Internetové odkazy

- Václavík, V. *Mezipředmětové vztahy* [online]. c není uvedeno, poslední revize 22. 4. 2008 [cit. 2008-03-15]. <<http://kmen.uhk.cz/kmen/dvpp/MIP/mip.htm>>.
- Tupý, Jan. *Metodický portál RVP* [online]. c 2005, poslední revize 20. 4. 2008 [cit. 2008-03-17]. <<http://www.rvp.cz/clanek/6/338>>.
- Hučinová, Lucie. Krčková, Stanislava. Šíbová, Marta. *K čemu jsou v ŠVP klíčové kompetence a výchovné vzdělávací strategie*.
<http://www.rvp.cz/clanek/6/598>
- Tupý, Jan. *Proč měnit vzdělávání*.
<http://www.rvp.cz/clanek/6/1001>